

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΕΝ
 ΜΑΚΑΡΙΑ ΤΗ ΛΗΞΕΙ ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ
 ΔΕΙΜΝΗΣΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
 ΤΩΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
 ΑΝΘΙΜΟΥ.

ΕΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ,

διευθυνομένης ὑπὸ Ι. ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ.

— —
 1854.

Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν μακαρία τῇ λήξει
γενομένου ἀειμνήστου Πατριάρχου τῶν
Ἱεροσολύμων Ἀνθίμου.

ΜΕΓΑΛΗΝ ἔχει ἐν Χριστῷ καύχῃσιν ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων, ὅτι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ χειμῶνι τῶν ἰδίων αὐτῆς περιστάσεων ἀνέτειλαν ἐξ αὐτῆς παμφαεῖς ἀστέρες, τὸν πολυφωτον οὐρανὸν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καταγλαΐζοντες. Καὶ ἐν μέσῳ σκληρῶν πειρατηρίων πολλάκις ὀδυνωμένη ἡ Ἐκκλησία αὕτη, ἐπλούτει περιφανῆ ἐγκαλλωπίσματα τοὺς ἰδίους ἑαυτῆς Πατριάρχας, ἀνδρας μεγάλους καὶ λαμπροὺς ἀπὸ τε τοῦ βίου καὶ τῆς σοφίας. Εἷς τῶν πανευκλεῶν τούτων καὶ εἰς αἰῶνας ἀειμνήστων Πατριαρχῶν τῆς ἀγίας πόλεως ὑπῆρξε καὶ ὁ πολὺς τὴν ἀρετὴν καὶ παιδεῖαν Ἀνθιμος, ὁ τὴν παροῦσαν ἐρμηνείαν τοῦ ἱεροῦ Ψαλτῆρος φιλοπονήσας.

Καὶ πατρίδα μὲν ἔσχεν ὁ ἀοίδιμος οὗτος τὴν πάλαι ποτὲ περιφανῆ ἐκείνην καὶ λαμπρὰν καὶ τῆς ἐφ᾽ αὐτῆς προκαθημένην Ἀντιόχειαν, ἀφ' ἧς τοσαῦτα ἐβλάστησαν καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις μυρίπνοα ἄνθη τὸν λειμῶνα τῆς Ἐκκλησίας καθωραΐσαντα, καὶ πνευματικῆς εὐωδίας τὴν οἰκουμένην ἐμπλήσαντα. Καθὼς δὲ ὁ πανένδοξος αὐτοῦ συμπολίτης θεῖος Χρυσόστομος νήπιον ἔτι ὢν ἀπωρφανίσθη πατὴρ, οὕτω καὶ ὁ ἱερός Ἀνθιμος ἐκ βρεφικῆς

ἡλικίας ἔμεινεν ὀρφανὸς μητρός. Ἄλλ' ἡ μὲν μήτηρ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοβόρημονος ζῶσα τότε ἐν μέσῳ πόλεως θαυμαστῆς καὶ μεγάλης, καὶ παιδαγωγῆρια ἐχούσης λαμπρά, καὶ διδασκάλους περιφανεῖς, ἔθρεψέ τε καὶ ἐξεπαίδευσε τὸν υἱὸν αὐτῆς ἄριστα, καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ μῆτρον ἐκεῖνο τῆς κατὰ Χριστὸν ἡλικίας τε καὶ σοφίας, ἐν ᾧ μετὰ ταῦτα ὡς διδάσκαλος οἰκουμενικὸς διέπρεψε καὶ ἐξέλαμψεν. Ὁ δὲ πατὴρ τοῦ Ἀνθίμου πόλιν κατοικῶν συγγνάζουσαν ἤδη καὶ πάντων ἔρημον οὔσαν, καὶ μηδὲν ἄλλο λαμπρὸν πλὴν τῶν ἐρειπίων ἔχουσαν, ἐθλίβετο καὶ δυσφόρως ἐβλεπε τὴν ἀβοήθητον ἀνατροφὴν τοῦ παιδός· καὶ τὰς κύκλω πόλεις τῷ νῶ περιπολῶν διελογίζετο, ποῦ καταφυγῶν ἠδύνατο καὶ αὐτὸς τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς ἐν εἰρήνῃ τελέσαι, καὶ τὸν υἱὸν ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου ἐκθρέψαι. Πολλαχοῦ δὲ τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς περιαγαγὼν, ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ εἰς τὰ ὄρη Σιών, ἐφ' ὧν ὡς ἐπὶ θρόνον ὑψηλοῦ καὶ ἱερωτάτου ἐπαναπαύεται ἡ ἁγία καὶ πανένδοξος τοῦ ὑψίστου πόλις, ἧς τὸ κλέος πολὺ καὶ μέγα διέλαμπε κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους διὰ τὰ ἐν αὐτῇ ἀκμάζοντα καθιδρύματα τῆς σοφίας, ὑπὸ τῶν τότε μακαρίων Πατριαρχῶν μετὰ πολλοῦ ζήλου ἀνεγερθέντα. Καὶ δὴ, θεόθεν πάντως κεινημένος, παραλαβὼν τὸν παῖδα, τρίτον τότε τῆς ἡλικίας ἄγοντα ἔτος, ἀνέρχεται εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ ἔτος 1720, τοῦ σοφοῦ καὶ πανευκλεοῦς Χρυσάνθου πατριαρχέοντος. Καὶ τὸν μὲν Ἀνθίμον, Ἀντώνιον τότε καλούμενον, ὡς ἄλλον Σαμεὴλ ἀφιεροῖ τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἐκεῖ πατράσι, αὐτὸς δὲ τὰ τοῦ κόσμου ἀποταξάμενος, τὸν μοναχικὸν ἀσπάζεται βίον, Μακάριος μετονομασθεὶς. Δόκιμος δὲ καὶ ἀξιάγαστος ἐν πᾶσι φανεὶς προεχειρίσθη καὶ ἡγοούμενος τῆς μίαν ὥραν τῶν Ἱεροσολύμων ἀπεχούσης εὐαγοῦς Μονῆς τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, ἐνθα καὶ κατέλυσε μετ' οὐ πολὺ θεαρέστως τὸν βίον.

Ὁ δὲ παῖς πρῶτον μὲν παρεδόθη εἰς τὴν ἀγαθὴν καὶ ἐνάρετον ἡγουμένην τῆς σεβασμίας τῆς Θεοτόκου Μονῆς, τῆς μεγάλης Παναγίας ἐπιλεγομένης, ἔνθα δὴ τὰ πρῶτα τῆς ἡλικίας σπαργανούται καὶ διαπλάττεται, θείους ἤθεσι καὶ παιδεύμασιν ἐντροφόμενος. Ἐνταῦθα καὶ τὰ στοιχεῖα τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἐξέμαθε, καὶ τὴν πρώτην τοῦ ἤθους πῆξιν ἐμόρφωσεν. Ἀπορφανισθέντα δ' ἔπειτα καὶ τοῦ πατρὸς, ἀνεδέξατο αὐτὸν ὡς υἱὸν ὁ διὰ τε τοῦ τρόπου τὸ εὐσταθὲς καὶ τοῦ ἤθους τὸ κόσμιον πολὺς ἐκεῖνος Καισάριος, ἐπίτροπος τότε ὢν τοῦ αἰοδίου Μελετίου, τοῦ μετὰ τὸν Χρῦσανθον τὸν Πατριαρχικὸν κατακοσμήσαντος θρόνον. Ὑπὸ τούτῳ δὲ τῷ αἰδεσίμῳ ἀνδρὶ τὰ τελεώτερα ἐκπαιδεύεται ὁ ἱερός Ἄνθιμος, ἔνθεν μὲν τὴν ἐγκύκλιον παιδευσιν ὑπὸ τῶν τότε διδασκάλων ἀριστα συγκροτούμενος, ἔνθεν δὲ βίῳ καλῶς ἡρμοσμένῳ κατακοσμούμενος, καὶ τῇ γνησίᾳ πρὸς τὸ καλὸν νεύσει ἐγγυμναζόμενος.

Ἐπειδὴ δὲ ὅλων τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ὁ λαμπρὸς καὶ διαπρεπῆς βίος ἔχει τὰ γενναῖα αὐτοῦ ριζώματα εἰς τὰς πρώτας τῆς νεότητος διαπλάσεις, ταύτας δὲ οὐδόλως κατανοοῦμεν, ἂν μὴ πρῶτον σπουδάσωμεν τῆς ἐποχῆς τὴν κατάστασιν καὶ τὰς περιστάσεις, ἐν αἷς τὸ ἀγλαόμορφον τοῦ λαμπροῦ βίου δένδρον ὡς ἐν ἐδάφει ἀγαθῷ καὶ πίνι ἔχει τὰς ρίζας διῆκνουμένας, φέρε ἰδῶμεν ἐν συνόφει τὴν τότε κατάστασιν τῆς ἐν Ἱερουσαλήμ ἀγιοταφικῆς Ἀδελφότητος, ἐν ἧ ὁ Ἄνθιμος ἐτράφη καὶ ἐπαιδεύθη, ἵνα γνωρίσωμεν ἀκριβέστερον τὴν ὅλην τοῦ ἤθους αὐτοῦ διατύπωσιν, καὶ τὴν τοῦ πνεύματος μόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν.

Ὅσα μὲν παθήματα καὶ παγχάλεπα κακὰ ὑπέμειναν οἱ ἐν Παλαιστίνῃ Ὀρθόδοξοι ὑπὸ τῶν τὴν ἀγίαν γῆν ἐπιδραμόντων σταυροφόρων Φράγκων, ἰσοροῦσιν ἄλλοι τε καὶ ὁ αἰοδὶμος ἐν Πατριαρχαῖς Δοσίθεος. Ἄφ' οὗ δὲ οὗτοι ἐξώσθησαν ἐκ τοῦ ἱεροῦ

ἐδάφους, καὶ κατέσχον πάλιν τὴν γῆν οἱ Ἄραβες, οὐ μικρὰν παρηγορίαν ἐλάμβανον οἱ Ὀρθόδοξοι ἐκ τῆς εὐμενείας καὶ φιλοκτίρμονος προαιρέσεως τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Τραπεζοῦντι βασιλέων καὶ δεσποινῶν, αἵτινες καὶ αὐτοπροσώπως πολλὰκις ἀπήρχοντο εἰς προσκύνησιν τῶν ἱερῶν καὶ θεοβαδίστων τόπων, ἔχουσαι καταγώγιον τὸ ἔνδον τῆς Ἱερουσαλήμ Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς τῶν ἄλλων εὐλαβῶν Χριστιανῶν ἐπισκέψεως μεγάλη βοήθεια προσεγίνετο εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις Κοινότητα. Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπειδὴ τότε διετέλει ἡ Παλαιστίνη ὑπὸ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Αἰγύπτου, καὶ δυσχερῶς ἀπήρχοντο εἰς τοὺς ἁγίους τόπους οἱ ἐκ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας Χριστιανοὶ, εἰς τοσαύτην πτωχείαν κατήντησαν οἱ ἐν Ἱερουσαλήμ Πατριάρχαι, ὥστε καὶ αὐτὸν τὸν ἐπιούσιον αὐτῶν ἄρτον ἐπορίζοντο οἱ ἀοίδιμοι, ἰδίαις χερσὶν ἐργαζόμενοι. Τῶν δὲ ἱερῶν Ἐκκλησιῶν ἡ κατάστασις ἦν ἄγαν πενιχρὰ καὶ σκυθρωποτάτη, καὶ τοιαύτη, ὥστε κατὰ τὸν ἱερὸν Δοσίθεον οἱ Πατριάρχαι «Μήτε κἄν ἱερὰ σκευὴ ἢ ἄμφια εἶχον, ὅθεν πανίοις ἱεροῖς ἐλειτούργουν, καὶ τρικῆριον εἶχον σιδηροῦν » (1).

Οἱ τῆς στενοχωρίας οὗτοι καιροὶ διήρκεσαν μέχρι τοῦ ἔτους 1534, ὅτε ὁ αἰμίμηστος Γερμανὸς, Ἕλληνα τὸ γένος, ἀναβάς τὸν θρόνον μετέβαλεν ἐπὶ τὸ ἰλαρώτερον τὴν σκυθρωπὴν ταύτην

(1) Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ. Πατριάρχ. σελ. 4166. Ἀλλὰ καὶ ξύλινα δικηροτρόκκηρα σώζονται ἄχρι τοῦδε, ἐν τῇ Λαύρᾳ τοῦ ἁγίου Σάββα πεφυλαγμένα εἰς μνήμην τῶν δυστυχῶν ἐκείνων καιρῶν. Τῆς σκληρᾶς ταύτης ἐποχῆς πτωχὰ καὶ πενιχρὰ λείψανα σώζονται πρὸς τούτοις καὶ δύο ξύλινοι ἀρχιερατικαὶ ράβδοι, ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ τοῦ Πατριαρχείου κτηρούμεναι.

ὄψιν τῶν πραγμάτων, τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀγάπην τῶν ἀπανταχοῦ Ὀρθοδόξων ἐπικαλούμενος. Καὶ αὐτοπροσώπως δὲ κύκλω τὰς πόλεις καὶ χώρας περιῶν ὁ μακάριος, συνήθροιζε τῶν ἀγαθῶν προαιρέσεων τὴν λογίαν, καὶ συνάμα κατήρτιζε τοὺς εὐσεβεῖς, εὐλογῶν αὐτοὺς καὶ διδάσκων. Ἐπειδὴ δὲ ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1517 καὶ ἡ Παλαιστίνη ἐτέλει ὑπὸ τὴν κραταιὰν τῶν Ὀθωμανῶν ἐξουσίαν, ἤρχοντο καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἔκτοτε ἀδεέστερον εἰς Ἱεροσόλυμα, συνεισφέροντες καὶ οὗτοι τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν ἀξιοπρεπῆ συντήρησιν τῶν παναγίων Προσκυνημάτων.

Τοῦ αἰοιδίμου Γερμανοῦ τοῖς ἴχνεσιν ἠκολούθησαν ἐφεξῆς καὶ οἱ ἀείμνηστοι αὐτοῦ διάδοχοι, πολλοῖς πόνοις ἐγκαρτεροῦντες, χώρας τε καὶ πόλεις εὐσεβῶν ἀκαμάτως περινοστοῦντες, καὶ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ διδάσκοντες (1). Οἱ ἀκάματοι οὗτοι τῆς εὐσεβείας ἀθληταὶ διὰ μυρίων ἀγώνων καὶ παθημάτων τὴν λαμπάδα τῆς ὀρθοδοξίας ἀσβεστον ἐν Παλαιστίνῃ τηροῦντες, τοὺς ἐξωθεν ἐπιβλεύοντας λύκους ἀπὸ τῆς ποιμένης τοῦ Χριστοῦ καρτερικῶς ἀπεσόβουν, ἕως οὗ ἀνέτειλεν εἰς Σιών ἡ τρισαυγῆς χορεία τῶν κατὰ σειρὰν πατριαρχευσάντων τηλαυγῶν ἐκείνων φωστήρων τῆς Ἐκκλησίας, Νεκταρίου, Δοσιθέου καὶ Χρυσάνθου. Οἱ τρεῖς οὗτοι σοφοὶ καὶ πανεύφημοι τῆς ὀρθοδοξίας διδάσκαλοι, ἐπὶ τῶν οἰάκων τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Ἐκκλησίας καθεσθέντες, οὐ μόνον τὸ σκάφος

(1) α Μυριάριθμα πλήθη ἐθνῶν καὶ πόλεων στηρίζει ἡ θεία πρόνοια εἰς τὴν εὐσέβειαν τῇ περιηγήσει τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἱερουσαλήμ· ὅπου γὰρ ἂν περιπατήσωσι, τὸ πρῶτον αὐτῶν ἔργον ἐστὶ τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα τρόπῳ ἀφιλαργύρῳ, ἢ διόρθωσις τῶν Χριστιανῶν πρὸς χρηστὰ ἦθη, ὁ στηριγμὸς εἰς τὴν εὐσεβῆ θρησκείαν, ἢ ἀντιπαράταξις πρὸς τοὺς αἵρετικούς, καὶ ὅλως κοινὸν ἀγαθὸν χρηματίζουσι τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ » Δοσιθ. περὶ τῶν ἐν Ἱεροσ. Πατρ. σελ. 1184.

αὐτῆς ἐκ τοῦ πολλοῦ καὶ περιζέοντος κλύδωνος θαυμασίως διέσωσαν, καὶ ὡς ἐπιστήμονες κυβερνήται πολλῆ συνέσει διεκυβέρνησαν, ἀνωθεν ἐξ ὄρους Σιών ὡς φωταυγεῖς λαμπτήρες τοῖς ἐν τῇ ἀγίᾳ γῇ Ὁρθοδόξοις τὴν σωτηρίαν πυρσεύσαντες, ἀλλὰ καὶ σύμπαν τῶν εὐσεβούντων τὸ πλήρωμα λόγοις ποιμαντικῆς ἐπιστήμης ἐξέθρεψαν, καὶ ὡς μεγάλοι τῆς ἀληθείας κήρυκες πᾶσαν ἀκοὴν καὶ διάνοιαν Ὁρθοδόξων διδαγμάτων ἐπλήρωσαν, τὰς μὲν τῶν αἰρετικῶν ἐγγύθεν τοῖς ἀπὸ γλώσσης ὄπλοις καταστρεφόμενοι, τοὺς δὲ πόρρωθεν τοξεύμασι τοῖς ἐκ μέλανος καταρράσσοντες. Ἐπὶ τῶν πανευχλεῶν τούτων καὶ ἀειμνήστων Ἱεραρχῶν καὶ τὰ πράγματα τοῦ κοινοῦ τοῦ ἀγίου Τάφου φαιδρότεραν ἔλαβον ὄψιν, καὶ αἱ ἀγιστεῖαι τῶν Ὁρθοδόξων ἐν Ἱεροσολύμοις λαμπρότεραι ἐτελοῦντο, καὶ πανταχοῦ τὰ πάντα ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐρρυθμίζοντο. Πολλοὶ δὲ διαπρεπεῖς καὶ φιλόθεοι ἄνδρες οὐχ ἤττον ἐπ' εὐσεβείᾳ γνώριμοι ἢ ἐπὶ πλούτῳ καὶ δυναστείᾳ, γενναῖοι ἀνεδείχθησαν τῶν γερῶν τόπων πρόμαχοι, νῦν μὲν προσόδους εἰς περίθαλψιν τῆς ἀγιοταφίτικῆς Κοινοτήτος χορηγοῦντες, νῦν δὲ παρὰ τοῖς κρατοῦσι καὶ δυναστεύσιν ὑπὲρ τῶν παναγίων Προσκυνημάτων ζήλω πολλῷ μεσιτεύοντες. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ὁρθοδόξων τὰ πλήθη γενναιοτέρα καὶ μείζονι προθυμίᾳ τὴν τῆς προαιρέσεως αὐτῶν λογίαν εἰσφέροντες συνήργησαν πάμπλου εἰς τὴν φαιδρότεραν ταύτην καὶ ἀξιοπρεπεστέρα κατάστασιν τῶν ἐν Παλαιστίνῃ πραγμάτων ὅθεν καὶ αἱ σαθρωθεῖσαι οἰκοδομαὶ τῶν ἱερῶν Ναῶν καὶ Προσκυνημάτων μετὰ μεγαλοπρεπείας ἀνεκαινίσθησαν, καὶ τῶν εὐαγῶν Μοναστηρίων καὶ Ἐκκλησιῶν ἡ εὐπρέπεια, ὡς ἔδει, πάλιν ἀπεκατέστη.

Ὁ, τι δὲ μάλιστα ἐξέκαυσε τὸν ἐνθεον ζῆλον τῶν μακαρίων τούτων Πατριαρχῶν, ἦν ἡ ἐκπαίδευσις καὶ πάντων μὲν τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Χριστιανῶν, ἰδίως δὲ τοῦ Κλήρου τοῦ Ἀποστολικοῦ

αὐτῶν θρόνου. Πρὸς δὴ τοῦτο καὶ παιδευτήρια καλὰ καθιδρύθησαν, καὶ βιβλιοθήκαι λαμπραὶ συνεστάθησαν, καὶ συγγραφαὶ πολυφελέσταται τύποις ἐξεδόθησαν, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἡ φασφόρος αἴγλη τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας ἐκ Σιών ἀπαυγάζουσα, ἐπὶ πᾶν τὸ πλήρωμα τῶν πιστῶν λαμπροφαιεῖς ἐπέχεε τὰς ἀκτῖνας. Οὐδέποτε ἄλλοτε ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Σταυροφόρων τοσοῦτον δαψιλῆς ἐξεχύθη ἡ γνῶσις ἐν Ἱεροσολύμοις· καὶ ἡ ἐποχὴ αὕτη ἦν ἀληθῶς ἐποχὴ παλιγγενεσίας τῶν γραμμάτων ἐν Παλαιστίνῃ. Πανταχόθεν τῆς Εὐρώπης ἀδραῖς δαπάναις συνήθροισον οἱ τρισμάχαρες οὔτοι καὶ ἐν βιβλιοθήκαις ἀπεταμίεον τὰς καλλίστας ἐκδόσεις τῶν τε ἱερῶν καὶ τῶν ἔξωθεν συγγραφέων, τρυφῆς χειμάρρου τοῖς φιλομαθεῖσι παρασκευάζοντες· ἡ δὲ διψῶσα νεότης συντρέχουσα ἐπινεν ἀκορέστως καὶ ἐνευφραίνετο.

Οἱ ἀνένδοτοι οὔτοι καὶ καρτερικοὶ τῶν προμάχων τοῦ φωτισμοῦ ἀγῶνες οὐκ ἔμειναν ἄκαρποι, ἀλλὰ καλῆς καὶ ἀφθόνης παρήγαγον τὴς πεποθημένους καρπούς· ὅθεν κατὰ τὴς χρόνης τούτης διέπρεπον ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ ἀρχιερεῖς σοφοὶ καὶ τὴν θεϊάν παιδείαν ἄριστα συγκεκροτημένοι, καὶ διδάσκαλοι περιφανεῖς ἀπὸ καθέδρας διδάσκοντες, καὶ ἱεροκήρυκες μεγαλόφωνοι, τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ ἀπ' ἄμβωνος τοὺς πιστοὺς διατρέφοντες. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἐντοπίων Χριστιανῶν οὐ μετρίως ἐγένοντο ἐντριβεῖς καὶ κάτοχοι τῆς τε Ἑλληνικῆς καὶ Ἀραβικῆς παιδείας. Ἦν ἰδεῖν τότε θέσμα ἡδιστον ἐν Ἱεροσολύμοις, ἔνθεν μὲν μεγάλους τὴν ἀρετὴν καὶ σοφοὺς τὴν μάθησιν Πατριάρχας, τὸν Ἀποστολικὸν θρόνον κατακοσμοῦντας, καὶ ὑπὲρ τῆς δόξης καὶ τοῦ φωτισμοῦ τῶν Ὁρθόδοξων λαμπρῶς ἀγωνιζομένους, ἔνθεν δὲ βιβλιοθήκας, σχολεῖα, διδασκάλους καὶ κήρυκας τῆς ὀρθοδοξίας, τὰς εὐαγγελικὰς ἀληθείας ὑψηλῶ κηρύγματι καταγγέλλοντας. Καὶ κατέστη πάλιν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τούτων ἐμφανὲς τὸ ὄρος Κυρίου διὰ τε τὸ κλέος τῶν

ἐν αὐτῷ πατριαρχευσάντων, καὶ τὴν ἐν τοῖς τόποις τούτοις τη-
λαυγεστέραν λάμπειν τοῦ φανοῦ τῆς ὀρθοδοξίας.

Καὶ οὕτω μὲν καλῶς εἶχον τότε τὰ πρὸς μάθησιν καὶ παιδείαν
ἐν Ἱεροσολύμοις. Ἀμφιλαφὲς καὶ ἄφθονον ἔρρει τὸ νόμα τῆς ὑ-
γαινουσύνης διδασκαλίας, καὶ παντοδαπῶν μαθήσεων γνώσεις
ἀβρῶς διέτρεφον καὶ κατεπλούτιζον τὰς φιλομαθεῖς ψυχάς. Ἄλλ'
οὐχ ἦττον ἀξιοθαύμαστος ἦν καὶ ἡ ἀπηκριβωμένη καὶ σύντονος
ἀγωγή, μεθ' ἧς ἀνετρέφετο τότε ἡ νεάζουσα ἡλικία, ἥτις συχνὰ μὲν
δι' ἀπειρίαν, συχνὰ δὲ καὶ διὰ νηπιότητα φρενῶν καταδύεται ὑπο-
βρύχιος εἰς κακὰς καὶ διεστραμμένας ἕξεις, ὅταν στερηθῆ τῆς
πρεπούσης παιδαγωγίας. Διὰ τοῦτο οἱ γεραροὶ ἐκεῖνοι καὶ σεβά-
σμιοι Γέροντες ὡς ἀγαθοὶ παιδοτρίβαι ἐνεγύμναζον ἐκ νεαρᾶς ἡλι-
κίας καὶ ἐπήλειφον τοὺς ἐμπεπιστευμένους αὐτοῖς πνευματικοὺς
υἱὸς εἰς τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς τὰ σκάμματα, μετὰ τῆς ἐρρωμένης
γνώμης καὶ βίον καλῶς ἡρμοσμένον καὶ ἀνδρικὸν αὐτοῖς ἐντυ-
ποῦντες. Οἱ αἰόδιμοι ἐκεῖνοι πατέρες ἦσαν σοφοὶ μὲν τὸν λόγον,
ἀπλοὶ δὲ τὸν τρόπον, καὶ πόνοις τῶν ἀρετῶν ἐγγεγυμνασμένοι, καὶ
τὰ ἦθη αἰδέσιμοι. Τὸ δὲ ἱερὸν τῶν Ἀγιοταφειτῶν καταγῶγιον
ἐχρησίμειεν εἰς τὰς νέους οὐχ ὡς παιδευτήριον μόνον μαθήσεως
καὶ σοφίας, ἀλλὰ καὶ ὡς γυμνάσιον καὶ παλαίστρα πάσης πρα-
κτικῆς ἀρετῆς· καὶ ἦν ἀληθῶς πρακτικοῦ τε καὶ θεωρητικοῦ βίου
περιφανὲς φροντιστήριον. Τὴν ἄτυφον ταύτην καὶ σύντονον ἀγωγὴν
τῶν ἐκτρεφομένων νέων μαρτυρεῖ καὶ ὁ πολὺς ἐν Πατριαρχαίς

(1) «Κἀγὼ νέος ὢν τότε περίπου τὰ δεκτωκαίδεκα ἔτη, καὶ ἀνυπόδη-
τος χωρὶς σκινδαλίῳ ἀπηρχόμην— λέγω δὲ ὅτι ἤμην ἀνυπόδητος, ἐπεὶ
οὕτω τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ ἐπαιδαγώγουν ἡμεῖς οἱ προεστῶτες, καὶ οὕτως ἐ-
φέρομεν τὴν παιδαγωγίαν γνώμῃ εὐπειθεῖ, καὶ αἰδοῖ πρὸς τοὺς προεστῶ-
τας ἡμῶν » Δοσιθ. περὶ τῶν ἐν Ἱεροσ. Πατριαρχ. σελ. 1197.

Δοσίθεος, ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ ἀνυπόδητος περιπατεῖν ὑπὸ τῶν προεστώτων παιδαγωγούμενος, καθὼς αὐτὸς ὁ μακάριος ἱστορεῖ (1). Τοιαύτη λοιπὸν ἦν ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις κατάστασις τῆς ἀγιοταφιτικῆς Ἀδελφότητος κατὰ τε τὴν ἀρετὴν καὶ παιδείαν, ὅτε ἦλθεν ὁ Ἄνθιμος μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἀφιερῶθη τῇ Ἀδελφότητι ταύτῃ. Φιλομαθοῦς ἔδει μόνον καὶ φιλαρέτου ψυχῆς, καὶ πάντα ἦσαν ἐν ἀφθονίᾳ τὰ πρὸς τὴν θεωρίαν καὶ πρᾶξιν τυποῦντα.

Τὰ μὲν δὴ στοιχεῖα τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἐξέμαθεν ὁ Ἄνθιμος, ὡς εἴρηται, ἐν τῇ σεβασμίᾳ τῆς Θεοτόκου Μονῆ, ἐν ἣ καὶ τοὺς καλοὺς τῆς σεμνότητος καὶ χρηστοτηθείας ἀπεμάξατο τύπος. Ἄδιαλείπτως ἐκεῖ ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις συμπαραλαμβανόμενος καὶ συμπάλλων, βρεφόθεν ὁ παῖς αἰείγητος ὑμνωδὸς τῆς θείας δόξης ἐγένετο, καὶ τὰς ὑψώσεις τοῦ Θεοῦ καθ' ἐκάστην ἐν τῷ ἀπαλῷ αὐτοῦ λάρυγγι εἶχεν. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ ἐν τῷ βάθει τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καλῶς ἐρρίζωμένη ἐκείνῃ ἕξις τῆς ἱερᾶς προσευχῆς, ἣν ἀκμαίαν καὶ αὔξουσαν διετήρησε μέχρι βαθυτάτου γήρως. Ἐντεῦθεν μανθάνομεν τὸν πρὸς τὰς ἱεράς ὑμνωδίας διακαέστατον ἐκείνον πόθον, ὑφ' οὗ τυραννόμενος νύκτας ὅλας γλυκερῶς ἐδοξολόγει τὸν Κύριον, καὶ πάννουχον αἶνεσιν ἀνέπεμπε τῷ Θεῷ. Ἐκ τῆς πρώτης ταύτης ἀνατροφῆς ἐνεσημάνθησαν ἐν αὐτῷ καὶ οἱ ἀριστοὶ χαρακτῆρες τῆς πραάτητος καὶ ταπεινοφροσύνης, οἱ τοσοῦτον ἔπειτα θαυμασθέντες καὶ διαλάμψαντες.

Ἐξελθὼν δὲ τῆς εὐαγοῦς ἐκείνης Μονῆς παρεδόθη ὑπὸ τοῦ κατὰ πνεῦμα πατρὸς αὐτοῦ Καισαρίου τῷ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους σχολαρχοῦντι ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰακώβῳ τῷ Πατμίῳ, ἵνα τὰ ἐγκύκλια παρ' αὐτῷ ἐκπαιδευθῇ μαθήματα. Ἐνταῦθα δὲ ἐξέλαμψε καὶ ἡ εὐφυΐα καὶ ἡ περὶ τὴν παιδείουσιν αὐτοῦ δεξιότης. Ἐν τῷ εὐανθεῖ καὶ τερπνῷ λειμῶνι τῶν φιλοσόφων μαθημάτων περιηγούμενος, τάχει τε καὶ μεγέθει φύσεως ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὰ

κράτιστά συνελέξατο, καὶ εἰς ἄκρον ἤλασε προκοπῆς καὶ παιδείας, πολὺ κατόπιν ἀφείς τοὺς συσπουδαστὰς καὶ συνηλικιώτας. Εἰς ταύτην δὲ τὴν ἐν τοῖς μαθήμασι θαυμασίαν πρόοδον συνήργησε πάμπλου καὶ τὸ ἐκ τῆς σπουδαίας ἀγωγῆς ἐν αὐτῷ μορφωθὲν στάσιμον τοῦ ἤθους καὶ νηφάλιον τῆς διαίτης. Πολλοὶ καὶ ἄλλοι φύσεως ἀγαθῆς εὐμοιροῦντες, καὶ τὰ δῶρα τῆς εὐφυΐας πλουτοῦντες, μένουσιν ὅμως ἄποτοι καὶ ἄγευστοι τῶν καλῶν τῆς παιδείας, ἢ τοῦλάχιστον μετρίως τούτων ἐμπίπλυνται, τοῖς ἔξω πράγμασιν ἔχοντες σφόδρα ἐκκεχυμένον τὸν νοῦν, καὶ τὸ ἦθος ἀπαγῆς καὶ σάλω πολλῶ τῶν νεωτερικῶν ἐπιθυμιῶν κυμαινόμενον. Ἄλλ' ἐν τῷ Ἀνθίμῳ συνέδραμον ἀμφοτέρα ταῦτα, καὶ νοῦς περιδέξιος, καὶ ἦθος φιλόσοφον. Καὶ τρίτον δὲ ἄλλο ἀφ' ἑαυτοῦ συνεισήνεγκεν ὁ Ἀνθιμος, τὴν καλὴν περὶ τὰ μαθήματα ἀπληστίαν, ἧς ἀνευ πᾶσα ἀγαθοδωρία τῆς φύσεως ἐν μικροῖς καὶ ὀλίγοις ἐκπνέει καὶ δαπανᾶται.

Καὶ τὸν μὲν Ἑλληνα λόγον καὶ τὴν ἄλλην ἐγκύκλιον μάθησιν ἐπαιδεύθη παρὰ τῷ εἰρημένῳ Σχολάρχῃ τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς Ἰακώβῳ, τὴν δὲ Ἀραβικὴν, Περσικὴν καὶ Τουρκικὴν γλῶσσαν ἐδιδάχθη παρὰ τῷ ἐκ Χαλεπίου Σωφρονίῳ, τότε μὲν ὄντι Μητροπολίτῃ Πτολεμαίδος, μετὰ δὲ ταῦτα Πατριάρχῃ γενομένῳ τῶν Ἱεροσολύμων (1). Τοσοῦτον δ' εὐφυῆς ἦν ὁ Ἀνθιμος περὶ τὴν μάθησιν τῶν γλωσσῶν, ὥστε μετ' οὐπολὺ καὶ τῶν τεσσάρων διαλέκτων ἐγένετο ἐγκρατέστατος, καὶ κατ' αὐτὰς ἐλάλει καὶ ἔγραφε

(1) Τοῦ αἰοιδίμου τούτου Σωφρονίου φέρεται εἰσέτι ἀνέκδοτος ἱερὰ Κατήχησις, ἣν διάκονος ἔτι ὢν ἀραβιστὶ συνέταξεν· ὡσαύτως καὶ μία Χριστοσθήθεια ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ μεταφρασμένη. Ἐξέδωκε δὲ διορθώσας καὶ τὸ Ψαλτήριον, ὑπ' ἄλλου μὲν παλαιοῦ μεταφραστοῦ ἐκ τῶν Ο εἰς τὴν Ἀραβικὴν μεθερμηνευμένον, πολλῶν δὲ σφαλμάτων κατανητῆσαν πλήρες.

μετὰ πολλῆς εὐχερείας. Ἄλλ' ἡ ξηρὰ μόνον σπουδὴ τῶν γλωσσῶν, πλοῦτου γνώσεων ἀμοιροῦσα, οὔτε ψυχὴν τρέφει, οὔτε πνεῦμα πλουτίζει, μνήμης δὲ μόνον καὶ φυσικῆς δεξιότητος ἔχει ἐπίδειξιν, καὶ ὁμοιάζει πρὸς δένδρον ὑψηλὸν μὲν καὶ εὐθαλές, ἀκαρπον δὲ καὶ στεῖρον. Ἡ περὶ τὰς ξένας γλώσσας σπυδὴ τότε γίνεται πάγκαρπος καὶ ὠφελιμωτάτη, ὅταν φέρῃ μεθ' ἑαυτῆς καὶ γνώσεων θησαυρὸν, καὶ πλοῦτον θεωρημάτων. Τοιαύτην φιλοσόφων λόγων μεστὴν καὶ ὑψηλῶν νοημάτων βρίθουσαν εἶχε τὴν τῶν γλωσσῶν ἐπιστήμην καὶ ὁ μακάριος Ἄνθιμος, θαυμασίως τὴν ψυχὴν ποιωθείς καὶ τὸν νοῦν ῥωσθεὶς ἐκ τῆς ἐνδεδελεχούσης ἀναγνώσεως σοφῶν συγγραφέων. Μετὰ μεγαλοφυοῦς δὲ καὶ πρεπούσης τῆς θεῆς Γραφῆς διανοίας καὶ τοῖς ἱεροῖς λογίοις ἐγκύπτων, καὶ νῶ καθαρῶ καὶ ἀνεπιθολώτῳ τὰ ὑψηλὰ θεωρήματα τῶν Γραφικῶν ἀληθειῶν μελετῶν, καὶ τούτοις ἀκορέστως νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἐντρυφῶν, ἐγένετο ὅλως σοφόν τι χρῆμα, καὶ πανταχόθεν θεοειδές, καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας δόγμασι διαλάμπων. Τοιοῦτος δὲ γενόμενος οὐκ ἐλάνθανε τοὺς προεστῶτας, οὐδὲ συγκρύψαι καὶ συσκιάσαι ἠδύνατο τὴν τηλαυγῶς ἀπαστράπτουσαν λάμψιν τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ καὶ παιδείας· ὅθεν πρῶτον μὲν καθίσταται γραμματεὺς τοῦ Κοινοῦ τοῦ ἀγίου Τάφου· ἀποβιώσαντος δὲ μετέπειτα τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Ἰακώβου, χειροτονεῖται ἱερεὺς καὶ ἀρχιμανδρίτης, καὶ προβιβάζεται εἰς τὴν ἔδραν τῆς σχολαρχίας, καὶ συνάμα προχειρίζεται πρῶτος ἱεροκήρυξ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων.

Ἐνταῦθα δὴ κατέστη γινώριμος ἅπασι καὶ περίβλεπτος ὁ ἱερός Ἄνθιμος, διασαλπίζων τοῦ Θεοῦ τὸν λόγον καὶ κατὰ τὰς τρεῖς γλώσσας, Ἑλληνικὴν δηλαδὴ, Τουρκικὴν καὶ Ἀραβικὴν· ὡς ἄλλος δὲ Ἀπόστολος ἐν Σιών, οὐ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς μόνον, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ ἐλάλει πολλαῖς

διαλέκτοις. Συνέτρεχον λοιπόν οί πιστοί πανταχόθεν εἰς τὴν Σιών ἵνα καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν μεγαλόφωνον κήρυκα τοῦ Ἐυαγγελίου ἀκούσωσι, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥέον ζῶν καὶ ἀλλόμενον ὕδωρ τῆς θείας διδασκαλίας ἀκορέστως πῖωσι· ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος θαυμασίως προχεομένη καὶ πελαγίζουσα αὐτοῦ ῥητορεία ζωοπαρόχως κατήρδευε τὰς εὐσεβεῖς ψυχὰς τῶν ἀκρωμένων. Ἄλλ' οὐκ ἦν μόνος ὁ λόγος ὁ τὲς πιστοὺς κατευφραίνων, συνῆν δὲ τῇ τοῦ λόγου χάριτι καὶ ἡ ἀπὸ τῶν ἔργων πειθῶ. Ἡ πανταχόθεν λάμπουσα καὶ ἀκτινοβολοῦσα τῶν ἡθῶν αὐτοῦ ἀγιότης, ὡς φαεινὴ λαμπὰς ὑψεμένη, οὐχ ἦττον ἐφώτιζε καὶ κατήρτιζεν εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν εὐσέβειαν. Ἐν ᾧ δὲ ὁ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορευόμενος λόγος τῆς χάριτος διαπρυσίως ἐκήρυττε τῆς Εὐαγγελικῆς ἠθικῆς τὰ ἐπουράνια παραγγέλματα, αὐτὸς προὔτιθη ἑαυτὸν ὡς ἔμπνουν ἀρετῆς στήλην, τὰ κηρυττόμενα βεβαιοῦσαν, καὶ ἐμπράκτως ἀποδεικνύουσαν· καὶ ὡς φαιδρὸς λαμπτήρ τὰς τῆς φιλοσοφίας λαμπάδας πόρρωθεν ἄπτων, τοὺς βουλομένους ἐπὶ τὸν τῆς σωτηρίας ἐχειραγώγει λιμένα. Πόσης δὲ καρποφορίας ἐγένετο πρόξενος ὁ μακάριος καὶ ἐν τῇ Σχολῇ διδάσκων, γίνεται φανερὸν ἐξ ἄλλων τε καὶ ἐκ τῶν πολλῶν ἐγγχωρίων Χριστιανῶν, ὅσοι ἐν ἐκείνῃ τῇ Σχολῇ παιδευθέντες ἤκμαζον κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, λόγιοι καὶ τὰ πρὸς τὴν μάθησιν καλῶς συγκεκροτημένοι.

Ἄλλ' ἡ τὰ πάντα πανσόφως διεξάγουσα τοῦ Ὑψίστου πρόνοια εἶχε προωρισμένον τὸν Ἀνθιμον εἰς ὑψηλότερα καὶ διαπρεπέστερα ἀξιώματα, ἐν οἷς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ καὶ σοφία ἐκλάμπαι ἐμελλε φανωτέρα τε καὶ τηλαυγεστέρα. Τοῦ κλεινοῦ αὐτοῦ διδασκάλου Σωφρονίου Πτολεμαίδος εἰς τὸν Πατριαρχικὸν ἀναβάντος θρόνον, ἀναβιβάζεται καὶ ὁ Ἀνθιμος εἰς τὸν δεῦτερον θρόνον τῶν Μητροπολιτῶν τῆς Ἀποστολικῆς καθέδρας τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ

προχειρίζεται Μητροπολίτης Σκυθοπόλεως ἐν ἔτει 1774 (1).

Καθὼς δὲ ὁ ἥλιος, ὅσον ὑψηλότερα ὑπεράνω τοῦ ὀρίζοντος ἀναβαίνει, τοσοῦτον λαμπρότερος καὶ φεγγβολώτερος ἑαυτοῦ γίνεται, οὕτω καὶ ὁ ἱερός Ἄνθιμος, ὅσον μείζονος ἡξιοῦτο στάσεώς τε καὶ τάξεως, τοσοῦτον λαμπροτέρας ἐξέπεμπε τὰς λαμπηδόνας τῶν ἀρετῶν, καὶ τοσοῦτον μείζον ἐλάμβανε καὶ τὸ πρὸς Θεὸν διάγραμμα καὶ ἀνάστημα τῆς ψυχῆς. Ἐκ τῶν τοιούτων δὲ διαπρεπῶν καὶ περιόπτων ἀξιομάτων, οἱ μὲν μικρὰ καὶ ταπεινὰ φρονοῦντες, καὶ περὶ τὴν δόξαν μόνον ἐπτοημένοι, πολλὴν πολλάκις πάσχουσι βλάβην, κούφην καὶ ἀστερέωτον ἐν τῇ ἀρετῇ ἔχοντες τὴν ψυχὴν, καὶ πρὸς τὸ μέγεθος καὶ ὕψος τοῦ ἀξιώματος

(1) Ἡ Σκυθόπολις, ἡ καὶ Βαιθσάν καλουμένη ἐν τῇ ἀγίᾳ Γραφῇ (Ἰησ. Ν. ιζ', 11. Κριτ. α', 27), πόλις ἐστὶν ἀρχαία τῆς Παλαιστίνης, ἀπέχουσα τῶν μὲν Ἱεροσολύμων 600 στάδια (β' Μακκαβ. β', 29), τῆς δὲ Τιβεριάδος 120 (Ἰώσηπ. ἐν βίβ. 15), τοῦ δὲ Ἰορδάνου δύο μίλις ὥρας. Κατὰ τοῦ χρόνου τοῦ Εὐσεβίου καὶ Ἱερωνύμου ἦν πόλις λαμπρὰ καὶ ἐπίσημος, ἣς οἱ ἐπίσκοποι διέπρεψαν καὶ ἐν οἰκουμενικαῖς καὶ ἐν τοπικαῖς Συνόδοις. Ἀνεδείχθη δὲ καὶ ἀπάσης τῆς δευτέρας Παλαιστίνης Μητρόπολις, ἔχουσα πολλὰς ὑποκειμένας ἐπισκοπὰς. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι πολλὰ ἔπαθε μετὰ ταῦτα ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων· διότι ἐν τοῖς χρόνοις ἤδη τῶν Σταυροφόρων ἱστορεῖται ἡ Σκυθόπολις ὡς μικρὸς τις τόπος, πολλὰ περιέχων ἐρείπια. Ὁ δὲ κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα περὶ τῶν Πατριαρχικῶν θρόνων γράφας Δοξοπατρῆς, ἱστορεῖ περὶ τῆς Μητροπόλεως ταύτης καὶ τῶν αὐτῇ ὑποκειμένων ἐπισκοπῶν τὰ ἐξῆς· « Δεύτερος ὁ Σκυθοπόλεως, ἦτοι Βηθσάν. Οὗτος ἔχει σύνορον ἕως τῆς Αὐσήτιδος χώρας, καὶ ἕως Ζαβουλῶν, καὶ ἕως τῆς Γαλιλαίας. Τούτῳ ὑπόκεινται ἐπίσκοποι ἐπτὰ. Ὁ Πέλλης. Ὁ Ἀβήλης. Ὁ Ἰππου. Ὁ Ἐφίκας. Ὁ Τετρακωμίας. Ὁ Κλίματος Γαλάνου. Ὁ Κώμης Ναῖδ ». Τανῦν ἡ Σκυθόπολις ἄθλιόν ἐστι χωρίον συνφικισμένον ἐξ 70 ἕως 80 οἰκιῶν Ἀράβων, διαβοήτων ἐπὶ ἀγριότητι καὶ θηριωδίᾳ. Καλεῖται δὲ

μὴ ἱκανῶς παρεσκευασμένοι, μηδὲ πρὸς τὰ ἄνω πρότερον, ὡς ἔδει, ἐπτερωμένοι· ὅθεν πολλάκις καὶ ἀντὶ δόξης δρέπονται ἀτιμίαν καὶ κόλασιν ψυχῆς, ὑποκλυζομένης πάντοθεν καὶ καταφερομένης ὑπὸ τῶν μὴ πρότερον χαλιναγωγηθέντων παθῶν. Οἱ ὑψηλῶς ὁμῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς περὶ τῶν μεγίστων διανοούμενοι, καὶ ὄντως γενναῖοι τοῦ φωτὸς ἔραστοί, τηλαυγέστερον ἐκπέμπουσι σέλας ὑψοῦ ἀρθέντες. Τούτους αἱ προεδρεῖται μᾶλλον ἐπαίρουσι καὶ λαμπροὺς ποιοῦσι, τὴν ἀρίστηλον δόξαν τῆς ἀρετῆς αὐτῶν εἰς μίμησιν καὶ παράδειγμα παντὶ τῷ κόσμῳ ἐπιδεικνύουσαι· ἡ δὲ περιφάνεια τῶν ἀξιωμάτων προσθήκη γίνεται ἀρετῆς καὶ μαιζόνων κατορθωμάτων· τοῦθ' ὅπερ ἔδειξε πληρέστατα ὁ ἀοιδίμος Ἄνθιμος. Ἀφ' ἧς ὥρας ἐδέξατο τὸ ὑψηλὸν τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα, ὅλως ἀφωμοιώθη τοῖς παλαιοῖς ἐκείνοις πατράσι καὶ ἱεράρχαις, προσευχαῖς παννύχοις ἐστηλωμένος, χεῖράς τε καὶ ὄρφανά ἐλεῶν, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀρετὴν μετερχόμενος, τὸν ἱεραρχικὸν χαρακτῆρα θεοειδέστερον ἀποφαίνουσαν. Αἱ δὲ μᾶλλον ἐν τῷ ἦθει αὐτοῦ λαμπρῷ φωτὶ ἀπαστράπτουσαι ἀρεταὶ ἦσαν ἡ τῆς πραότητος καὶ ταπεινοφροσύνης. Ἦσκει δὲ καὶ ἡγάπα τὴν ταπεινοφροσύνην οὐχὶ ἐπιπλάσως, οὐδὲ ἐξ ἐπιπολῆς, ἀλλ' εἰλικρινῶς καὶ ἐξ αὐτῶν τῆς ψυχῆς τῶν σπλάγχχων, οὐδ' ἐτίθη ταύτην ἐν ἐσθῆτι μόνον καὶ βαδίσματι καὶ φωνῆς ὑφέσει, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ τῆς ψυχῆς καταστήματι· ὅθεν ὅσον ὑψηλὸς ἦν τὸν βίον, τοσοῦτον ταπεινὸς ἦν τὸ φρόνημα· καὶ τὴν μὲν ἀρετὴν εἶχεν ἀπρόσιτον καὶ τοῖς πολλοῖς ἀνέφικτον, τὴν δὲ συναναστροφὴν καὶ λίαν εὐπρόσιτον καὶ φιλοπροσήγορον. Περιφανῆς καὶ διάσημος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Συρίαν καὶ Παλαιστίνην, καὶ θαυμαζόμενος πάντοθεν

ἄχρι τῆς σήμερον παρὰ τοῖς Ἄραβι Βησάν, καὶ σώζει πολλά κατεββιμένα λείψανα ἀρχαιότητος, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐρείπια ἐνὸς Ῥωμαϊκοῦ θεάτρου.

ὑπὸ τῶν ἐραστῶν τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ καὶ σοφίας, σάλπιγγος τρανώτερον πανταχόσε διαβρώσης τῆς φήμης τὸ εὐκλεές αὐτοῦ ὄνομα, οὐχ' ὑψώθη οὐδὲ ἐμετεωρίσθη τὴν καρδίαν ὁ παμμακάριστος, ἀλλ' ἔμεινε σταθερὸς ἐν οἷς ἤθεσι καὶ παιδεύμασι παιδιόθεν ἐτρέφη, ἄτυφον μὲν καὶ ἀσκητικὸν βίον ζῶν, πρᾶον δὲ καὶ ἀόργητον τὸ ἦθος ἐπιδεικνύμενος. Τοῦτο δὲ τὸ πρᾶον καὶ γαλήνιον τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ διαθέσεως ἐμφαίνει καὶ τι ἀστεῖον διηγημάτιον, ὅπερ ἄχρι τῆς σήμερον φέρεται ἐν τοῖς στόμασι τῶν Ἀγιοταφιτῶν. Ἐορτάσιμος ἦν ἡμέρα καὶ φαιδρά, ἐν ἣ ἐπεθύμησεν ὁ μακάριος, ἐπειδὴ κρέατος ἀπείχεν, ἰχθύδιόν τι φαγεῖν τεταριχευμένον, ὃ καὶ ἀποστείλας ἐζήτησε παρὰ τοῦ τῆς Μονῆς οἰκονόμου καὶ τῶν τοιούτων ἐπιστάτου. Ἄλλ' ὁ ἐπιστάτης, ἀπλοῦς καὶ ἀπλαστος ἄνθρωπος, ἔχει μὲν, εἶπεν, ὀλίγα τοιαῦτα ἰχθύδια, φυλάττει ὅμως αὐτὰ δι' ἀνθρώπους, ἐννοῶν ἀνθρώπους ἐπισήμους τινὰς τυχὸν ξένους. Ἐπανήλθεν ὁ ὑπηρέτης κενὸς ἀναγγέλλων ταῦτα· ὁ δὲ ἱερός ἀνὴρ οὐδ' ἐταράχθη οὐδ' ἠγανάκτησεν, ἀλλὰ πράως ἅμα καὶ χαριέντως ἐκλαβὼν τοὺς λόγους τοῦ ἀπλοῦ ἐπιστάτου, φεῦ σοι, εἶπεν, Ἄνθιμοι! ἱεροκῆρυξ μὲν καὶ διδάσκαλος καὶ ἀρχιερεὺς ἐγένου, ἄνθρωπος δὲ οὐκέτι.

Καὶ τοιαύτη μὲν φιλοσοφία ἦν πεπαιδαγωγημένος ὁ Ἄνθιμος ἐν τοῖς καθ' ἑαυτὸν, οὐχ ἦττον δὲ μέγας ἦν καὶ ἐν τοῖς ἔργοις καὶ καθήκουσι τοῦ ποιμένος. Καὶ τοι δὲ διὰ τὰς ἐπιδρομὰς καὶ τὴν ἀγριότητα τῶν ἐκεῖ Ἀράβων πρὸ πολλοῦ ἦν ἔρημος Χριστιανῶν ἢ παροικία τῆς Σκυθοπόλεως, ἀλλ' οὖν ὁ Ἄνθιμος ἐξετέλει πληρέστατα τῆς ἐπισκοπικῆς διακονίας τὸ ἔργον, ἀδιαλείπτως ἐν Ἱεροσολύμοις τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ διδάσκων, εἴτε ἀπ' ἄμβωνος ὡς ἱεροκῆρυξ, εἴτε ἀπὸ καθέδρας ὡς διδάσκαλος· καὶ μὴ ἔχων ἴδιον ποίμνιον, ἐδείκνυτο καθολικὸς ποιμάντωρ καὶ τροφοδότης ἀπάντων τῶν ἐν Παλαισίγη λογικῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων. Ἐν τού-

τοῖς τοῖς χρόνοις τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ, ὅλος ἤδη τῆ μελέτῃ τῶν θείων λόγων προσανακείμενος, καὶ πολὺν ἔχων ἐν τῇ ψυχῇ ἐναποκείμενον θεσπεσιῶν ἐννοιῶν πλοῦτον, συνέταξε καὶ ἀπανθίζων ἐφιλοπόνησε καὶ μέγα μέρος τῶν δύο ἀξιαγάστων αὐτοῦ συγγραφῶν, περὶ ὧν ἐροῦμεν ἐν τοῖς ἐξῆς.

Καὶ ὁ μὲν ἱερός ἀνὴρ οὕτω φαιδρὰς ἐξέπεμπε τῶν ἀρετῶν τὰς μαρμαρυγὰς, καὶ οὕτω καλῶς ὠρθοτόμει τὸν λόγον τῆς ἀληθείας· ὁ δὲ Θεὸς ἄνωθεν ἄλλην ἠτοίμαζε φαιδροτέραν εὐπρέπειαν, καὶ ἐνδοξοτέρων ἀγῶνων στεφάνους. Τοῦ αἰοιδίμου Ἀβραμίου πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος ἐν ἔτει 1787, διεδέξατο τοῦ Ἀδελφοθεοῦ τὸν θρόνον ὁ Καισαρείας Μητροπολίτης Προκόπιος, ἀνὴρ ἐρρωμένος μὲν τὴν γνώμην καὶ διαπρεπῆς τὴν εὐσέβειαν, ἄγαν δὲ τετρυχωμένος ὑπὸ τοῦ γήρως, καὶ ὀκλάζων ὑπὸ βάρους τῆς ἡλικίας· τὰ δὲ πράγματα τοῦ θρόνου μείζονος ἐδέοντο ἐνεργείας καὶ δραστικωτέρας χειρὸς. Τοῦτο δὲ συνιδῶν ὁ αἰοιδίμος, καὶ τὸν θάνατον ὀρῶν προσεγγίζοντα, συμφέρον ἔκρινε καὶ καλὸν ἵνα αὐτὸς μὲν τοῦ θρόνου παραιτηθῇ, ἄλλον δὲ προβιάσῃ εἰς τὴν διαδοχὴν, ἀξίως μέλλοντα κυβερνήσαι τὴν Ἐκκλησίαν, ὑπὸ τοσοῦτων αἰρετικῶν καθ' ἐκάστην ἐπιβλευομένην. Καὶ δὴ πάντας τοὺς ἄλλους ἀφείς, ἐπὶ τὸν Ἀνθίμον στηρίζει τὸ βλέμμα, ζηλωτὸν τότε καὶ περίβλεπτον τῆς εὐσεβείας κήρυκα, καὶ τῆς ἀρετῆς ἐργάτην. Προβιάζει λοιπὸν αὐτὸν ὁ Προκόπιος πρῶτον εἰς τὸν τῆς Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης θρόνον· μετὰ δὲ ταῦτα προσκαλεσάμενος αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ποιεῖται κανονικῶς ἐπ' αὐτῷ τὴν παραίτησιν τοῦ θρόνου, ὡς ἔθος τοῖς Πατριάρχεις τῶν Ἱεροσολύμων. Ὑπακούσαντος δὲ τοῦ ἱεροῦ Ἀνθίμου τῇ ἐπιταγῇ καὶ κελεύσει τοῦ Πατριάρχου, καὶ διαδεξαμένου τὸν Ἀποστολικὸν θρόνον, μετ' ὀλίγας ἡμέρας τελευτᾷ πρὸς Κύριον ὁ Προκόπιος, μόλις ἐν ἔτος πατριαρχεύσας.

Ἄνεβη λοιπὸν ὁ λύχνος ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ ὁ φεγγοβόλος λαμπτήρ ἐπὶ τὴν ἀκρότητα τοῦ ἱεραρχικοῦ διακόσμου, ἵνα μᾶλλον διαλάμπη τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ, δαψιλέστερα προχέων τὰ τοῦ πνεύματος σελαγίσματα. Εἰς τὸ ἔνθεον ὕψος τῆς ἱεραρχίας ἀρθεῖς, ἐκεῖνο πρῶτον ἐδειξεν ἀξιάγαστον ὁ μακάριος, ὅτι οὐδεποσῶς ἐξέκλινε τῆς συνήθους τοῦ βίου λιτότητος καὶ τῆς ἀσκητικῆς ἀγωγῆς, μεθ' ἧς ἐκ νεότητος τὸ σαρκίον κατέτηκεν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἔνδυμα ἐτήρησε πενιχρὸν καὶ ἀπέριττον, τὴν δὲ νηστείαν εἶχε διηνεκῶς σύνοικον ἀγαθῆν, καὶ δότεيران ψυχικῆς γαλήνης, καὶ δαμάστριαν τῶν παθῶν· τῇ δὲ προσευχῇ καὶ τῇ τῶν θείων μελέτῃ καὶ θεωρίᾳ ὡς ἐν ἡδίστῳ καὶ θεσπεσίῳ ἐντροφήματι ἀδιαλείπτως ἐνεκαρτέρει καὶ ἐνευφραίνετο. Καί τοι δὲ πολλάκις πρὸς πολλὰ ἡσχολεῖτο, τηλικαύτην ἔχων ἐπιστασίαν καὶ μέριμναν, ὅμως ὑπεξάγων ἑαυτὸν, ὁσάκις ἐνῆν, πάσης ταραχῆς καὶ θορύβου, πρὸς οὐρανὸν ἐμετεώριζε τῆς ψυχῆς τὸ πτερόν· ἐκ δὲ τῆς ἀψίδος ἐκείνης, καθάπερ ἐκ τινος ἀπόπτου κορυφῆς, ἅπασαν ἐβλεπε τοῦ παρόντος βίου τὴν ὑπόκρισιν καὶ ἀπάτην. Καὶ καθὼς οἱ πρὸς τὰ ὑψηλότατα ὄρη μεταναστάντες, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, οὐδὲν ἔτι ἀκούουσιν, οὐδὲ βλέπουσι τῶν κάτω γινομένων ἢ λεγομένων, ἀλλ' ἀσήμου τινὸς μόνον ἢ ἀτερποῦς ἐνωτίζονται κραυγῆς, οὐδόλως ἡδυτέρας τῆς τῶν βομβούντων σφηκῶν, οὕτω καὶ ὁ ἱερός ἐκεῖνος ἀνὴρ πρὸς τὸ ὕψος τῆς πνευματικῆς φιλοσοφίας συχνάκις ἀναπετῶν, ἐνθα πολλὴ μὲν ἡ γαλήνη, λαμπρὰ δὲ ἡ αἰθρία, οὐδενὸς ἐπησθάνετο τῶν κάτω, οὐδὲ τῶν τῇ ὄψει ἐπισκοτούντων, οὐδὲ τῶν τὴν ἀκοὴν θορυβούντων, ἀλλὰ τοὺς μὲν ὀφθαλμοὺς εἶχεν ἀκλινεῖς καὶ πρὸς τὸν πόθον τοῦ Θεοῦ πεπηγότας, καὶ τὸ θεῖον κάλλος ἀτενὲς ἐνορῶντας, τὰς δὲ ἀκοὰς ἀτρεμεῖς καὶ πρὸς ἓν μόνον ἡσχολημένας, τὴν τῶν θείων λογίων ἀκρόασιν. Ἐκ τούτου δὲ τοῦ ὕψους τῆς θεωρίας ἔπειτα πλήρης νέας χάριτος καὶ δυνάμεως, ὡς ὁ θεός

πτῆς Μωϋσῆς ἐκ τοῦ Σινᾶ, καταβαίνων ἐνομοθέτει τε καὶ ἐποδηγέται τὸν κάτω ἱστάμενον περιούσιον λαὸν τοῦ Κυρίου. Τοιαύτη δὲ διηνεκεὶ νῆφει τὸν νοῦν καθαιρόμενος, ὅλος λαμπρὸς ἐφαίνετο καὶ θεοειδῆς ἐν τῇ τῆς θείας ἱεραρχίας ἐκείνῃ περιωπῇ· καὶ οὐ μόνον οὐδὲν οὐδὲ κἂν βραχὺ ἀφείλε τῆς πρότερον σεμνῆς καὶ αὐστηρᾶς πολιτείας, ἀλλὰ καὶ τὴν τῆς Πατριαρχίας ἀνάβασιν ὡς ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα τῆς ἀρετῆς πρόοδον καὶ ἐπίβασιν διανοοῦμενος, μᾶλλον ἀνέφλεγε τὸν πόθον, καὶ κατέτεινε τοὺς ἀγῶνας, καὶ Θεὸν μόνον ἀναπνεῖν ἐσπούδαζεν ὁ τρισόβλιος, τύπον ἑαυτοῦ προθεῖς πάσης ἀρίστης πράξεως, ὡσπερ ἀνδριάντα πνευματικὸν εἰς κάλλος ἀπεξοσμῆνον.

Οὕτω δὲ τὰ καθ' ἑαυτὸν γνώμη ἀρρεπεῖ διατάξας, καὶ τοιαῦτα στερρὰ καὶ ἀδαμάντινα τοῦ θρόνου αὐτοῦ τὰ θεμέλια πῆξας, ὅλην αὐτοῦ τὴν προσοχὴν ἔστρεψεν εἰς τὴν θεόθεν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ Ἐκκλησίαν. Καὶ πρώτην μὲν φροντίδα κατεβάλετο, ἵνα τηρήσῃ ἀλύμαντον καὶ ἀνεπιβούλευτον τὸ εὐσεβὲς αὐτοῦ ποίμνιον ἀπὸ τῶν ἔξωθεν καθ' ἑκάστην εἰσχωμαζόντων λυμεώνων τῆς Ὁρθοδόξης πίστεως, καὶ οὕτω παραστήσῃ τῷ Κυρίῳ λαὸν περιούσιον, τρόφιμον εὐσεβείας καὶ ζηλωτῆν καλῶν ἔργων. Τοῦτο δὲ οὐκ ὀλίγης ἐδεῖτο καὶ ἀνθρωπίνης μερίμνης καὶ θείας ῥοπῆς καὶ ἐπικυρίας· διότι βαρὺς καὶ καταρράσων ἐπέρρει πολλάκις ὁ τῆς αἰρέσεως χεῖμαρρος, ἐπαπειλῶν ἄρδην ἐκτίλει καὶ παρασύρει πᾶσαν φυτεῖαν καὶ βλάστην ὀρθόδοξον ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς ἀγίας γῆς ἐδάφους. Οἱ δὲ τῆς ἑτεροδιδασκαλίας κενόφωνοι κήρυκες, νῦν μὲν ὑποχρυπτόμενοι καὶ πιθανῶ περιβλήματι πανούργως τὴν πλάνην κοσμοῦντες, ὑπεσκέλιζον τοὺς μᾶλλον ἀστηρίκτους καὶ ἀπλουστέρους· νῦν δὲ ἀναφανδὸν βρέμοντι θυμῷ κατὰ τῆς ἐκεῖ Ἐκκλησίας εἰσελαύνοντες, διεσπάραττον τὰ λογικὰ τῆς ποιμνῆς τοῦ Χριστοῦ πρόβατα. Καὶ ὡσπερ σκηπτὸς τις ἢ καταγιγίς, ἢ ἀντίπνοος ζάλη τῆς κακοδοξίας

ρύμη πολλῇ ἐπιπίπτουσα τὴν ἐξ οὐρίας πλέουσιν καὶ λαμπρῶς ἰστιοδρομοῦσαν ὀλκάδα καταποντίζειν ἠπείλει.

Ἄλλ' ὁ ἄγρυπνος καὶ χριστομίμητος ποιμενάρχης Ἄνθιμος τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν ἀρωγὸν ἐπικαλούμενος, τῷ θριγκῷ τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας πανταχόθεν τὴν ποίμνην τοῦ Χριστοῦ περιέφραττε καὶ περιεχαράκου, τὰ ἔξω θηρία τῇ σφενδόνη τοῦ λόγου ἀποσοβῶν, καὶ μετὰ μυρίων ἄλλων πόνων καὶ κινδύνων τοῖς ἐχθροῖς συμπλεκόμενος. Καὶ τοῖς μὲν ὀρθοδόξοις ἐγένετο τεῖχος ὄχυρόν καὶ χαράκωμα, τοῖς δὲ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ διαστρέφουσι πέλεκυς κόπτων πέτραν, ἡ πῦρ ἐν ἀκάνθαις, τὴν φρυγανώδη τῶν αἱρέσεων ὕλην ραδίως καταναλίσκον.

Ἐπειδὴ δὲ καλῶς ἐπίστατο ὅτι ἄνευ γνώσεων στερεῶν καὶ διανοίας πεφωτισμένης δυσχερῶς τις ἀντιπαλαίει πρὸς τὰς ἐξωπλισμένας φάλαγγας τῶν ἐναντίων τῆς ἀληθείας, καὶ ὅτι οἱ τὴν ὀρθοδοξίαν ἐπιβουλεύοντες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν τῇ σκοτομῆνῃ τῆς ἀμαθείας ῥίπτουσι τῆς ἑαυτῶν αἱρέσεως τὴν σαγήνην, διὰ τοῦτο τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις πρὸ πάντων Σχολὴν ἐν ἀνθούσῃ καὶ ζηλωτῇ καταστάσει τηρεῖν ἐσπούδαζεν ὁ αἰδιδίμος, ἐφ' ᾧ καὶ Σχολάρχην αὐτῆς ἐπέστησε τὸν Ἀρχιμανδρίτην Μάξιμον, ἓνα τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ διακεκριμένον (1). Πόσον δὲ ὠφέλησε τὴν τότε σπουδάζουσαν νεολαίαν καὶ ὁ ἀκάματος οὗτος διδάσκαλος, δηλοῦσι τοῦτο καὶ οἱ ἔτι περιόντες τῷ βίῳ μαθηταὶ αὐτοῦ, σεβαστὰ λείψανα τῆς πανδαισίας τῶν λόγων ἐκείνου. Ἐκ τῆς Σχολῆς ταύτης, ἐν μέσῳ τῆς Παλαιστίνης φῶς γνώσεως πυρ-

(1) Τοῦ διδασκάλου τούτου σώζονται χειρόγραφοι ἐν τῇ τοῦ παναγίου Τάφου βιβλιοθήκῃ, λόγοι ἐκκλησιαστικοὶ, γραμματικά τινὰ πονήματα, καὶ ἄλλα ἐκ τοῦ Ἀραβικοῦ μεταφράσματα. Σώζεται δὲ αὐτοῦ καὶ μία σειρὰ εἰς τὴν βίβλον τοῦ Ἰῶβ, ἐκ τῶν ἁγίων Πατέρων φιλοπόνως ἀπηνθισμένη.

σευούσης, φανὰ καὶ ἄφθονα ἐσελάγιζον τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας τὰ ἀπαυγάσματα, καὶ ἦν αὕτη ὡς φάρος ὑψιφανῆς ἐπὶ τῶν ὁρέων Σιών πεπηγμένος εἰς φρουκτωρίαν τῶν ἐν τῷ σκότει τῆς ἀμαθίας περιπατούντων. Ἐπέστησε δὲ καὶ διὰ τὸν κοινὸν λαὸν τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας ἰδιαιτέρον κήρυκα τὸν ἐκ Τορνόβου τῆς Λαρίσσης Μακάριον ἱεροδιάκονον, ὅστις ἐν ταῖς ἱεραῖς Ἐκκλησίαις τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καταγγέλλων, τῷ ζωοποιῷ καὶ ἐπουρανίῳ τῆς ἀληθείας ἄρτῳ ἅπαντας τοὺς πιστοὺς ἐχόρταζε.

Ἄλλ' οὐκ ἤρκεσθη ἐν τούτοις ὁ ἀληθὴς καὶ μέγας τῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων ποιμὴν, οὐδ' ἐνόμισεν ἱκανὸν τὸν ἐπὶ τὴν διψῶσαν κληρονομίαν τοῦ Θεοῦ ἀποφῆτι καὶ ἡρέμα καταβαίνοντα τοῦτον ὑετόν· μεθύσαι ἤθελεν ὁ τρισόλβιος τὴν ἀγαθὴν ἐκείνην γῆν τῇ δαψιλεῖ ἐπομβρία τῶν γνώσεων, ὅπως εὐφρανθεῖσα ἀνατεῖλῃ ζωοπάροχον εὐσεβείας φυτεῖαν. Ἴνα γοῦν τρέφῃ καὶ στηρίξῃ ἀδιαλείπτως τῆς ἐμπειστευμένης αὐτῷ Ἐκκλησίας τὰ πρόβατα, καὶ ὡς ἐξ ἄλλων πηγῶν σωτηρίᾳ ἀένναον προχέῃ τῆς ὑγιαίνουσας διδασκαλίας τὸ νᾶμα, καὶ ποτίξῃ εἰς κόρον τοὺς δίψῃ λόγου συνεχομένους, ἄλλο κατορθοῖ λαμπρὸν καὶ παναοίδιμον ἔργον, καὶ τῆς ἑαυτοῦ σοφίας τε καὶ μεγαλουργίας ἀντάξιον· ἀναλεξάμενος πᾶν τὸ βάθος τῆς ἀγίας Γραφῆς λογογραφεῖ τὴν εὐσέβειαν, καὶ συντίθησι καὶ τύποις ἐκδίδωσι τὴν περιώνυμον ἐκείνην θεολογικὴν βίβλον, ἐξ ἧς τοσαῦται μυριάδες ψυχαὶ ὀρθόδοξων Ἀράβων ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου ἕως τῆς σήμερον διατρέφονται, καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἀπ' αὐτῆς καρποῦνται, καὶ τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως καταυγάζονται. Οὐδέποτε ἄλλοτε ἐν τοῖς παρελθοῦσι χρόνοις ἔσχον οἱ ὀρθόδοξοι Ἀραβες τοσαύτην θεσπεσίων νοημάτων τρυφήν, ἐν τῇ ἰδίᾳ γλώσσῃ τὸν γλυκασμὸν ἀποστάζουσαν. Ἀντὶ τῶν μικρῶν καὶ ἀτελῶν πονημάτων τῶν ἕως τότε ἐν χρήσει ὄντων, εἶδον νῦν οἱ χριστιανοὶ

πάμπλουτον καὶ μεγάτιμον δέλτον, τὰ ἱερά δόγματα εἰς πλάτος διατρανοῦσαν, καὶ τὰ βάρη τοῦ Πνεύματος ἐκφαντορικῶς ἀναπτύσσουσιν. Ἀντὶ τῶν ὀλίγων μόνον ἐν χειρογράφοις σχεδιασμάτων, βαρυτίμων καὶ τούτων καὶ πολυδάπανον τὴν ἀντιγραφὴν ἐχόντων, εἰς χιλιάδας νῦν ἐπληθύνθησαν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Συρίαν καὶ Παλαιστίνην λαμπραὶ θεολογικαὶ πραγματεῖαι, εἰς χεῖρας ἀπάντων τῶν ὀρθοδόξων Ἀράβων φερόμεναι, καὶ μετὰ πόθου εὐσεβοῦς ἀναγινωσκόμεναι.

Τὴν βίβλον ταύτην συνέταξε μὲν ἐν πρώτοις ἑλληνιστὶ, μεθ-ηρμήνευσε δ' αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ἔπειτα καὶ εἰς τὴν Ἀραβικὴν γλῶσσαν πρὸς χάριν τῶν ἐν Παλαιστίνῃ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς πατριαρχικαῖς μερίμναις ἤδη ἡσχολημένος οὐδένα εἶχε καιρὸν ἐπιθεωρήσεως, παρέδωκε τὸ πόνημα τῷ συμμαθητῇ αὐτοῦ Παρθενίῳ ἱερομονάχῳ ἐκ Χαλεπίου, ὅπως τὰ τῆς γλώσσης ἀκριβέστερον ἐπιθεωρήσῃ, καὶ τὴν ὄλην τοῦ λόγου φράσιν ἐπὶ τὸ σαφέστερον καὶ κομψότερον μεταγάγῃ. Οὕτω δὲ ταῖς τῶν ἐννοιῶν ἅμα καὶ τῆς γλώσσης μαρμαρυγαῖς ἀποστίλβουσα ἐξῆλθεν ἡ βίβλος τῶν ἐν Βιέννῃ πιεστηρίων ἐν ἔτει 1792, ὡς μυριαγωγὸς ὄλκας τοῖς ἐν Συρίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ Ὀρθοδόξοις πλοῦτον φέρουσα καὶ ζωήν.

Τὸν ἔπαινον τοῦ συγγράμματος τούτου καλῶς ἐστηλογράφησεν ἐν τῇ κεφαλίδι καὶ ὁ τὴν τύπωσιν ἐπιτρέψας αὐλικὸς ἐν Βιέννῃ σύμβουλος, εἰπὼν « Ἔργον διὰ τε τὴν πολυμάθειαν καὶ τὴν γλαφυρότητα τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης παντὸς ἄξιον ἐπαίνου ». Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀοίδιμος αὐτοῦ συγγραφεὺς ἀραβιστὶ προλογίζων ᾧδέπως γράφει περὶ αὐτοῦ· « Ἐπειδὴ τινες τῶν ἐναντίων λόγοις σοφιστικοῖς πεφουσιωμένοι πειρῶνται ἀπατᾶν καὶ παρασύρσιν εἰς τὰς ἑαυτῶν πλάνας τὰ ἐν πνεύματι ἡμῶν τέκνα, τοὺς εὐλογημένους ὀρθοδόξους Ἀραβας, οἵτινες τῶν ἀναγκαίων διδακτικῶν

βιβλίων ἐν τῇ Ἀραβικῇ γλώσσῃ στερούμενοι, οὐκ ἔχουσιν ἀποκρίνεσθαι πρὸς τοὺς περὶ τῆς πίστεως αὐτῶν φιλονείκως ἐπερωτῶντας καὶ σκανδαλίζοντας, καὶ κινδυνεύουσι πολλάκις δι' ἄγνοιαν εἰς κακὰς καὶ νενοθευμένας αἱρέσεις ἐκκλῖναι, ὑπὸ ζήλου χριστιανικοῦ κινήθεις, καὶ τὸν ἄνωθεν φωτισμὸν ἐπικαλεσάμενος, συνέταξα τὴν παροῦσαν βίβλον, εἰς πέντε μέρη διηρημένην, καὶ ἐπιγραφὴν ἔχουσαν «ἀσφαλῆς ὁδηγία πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν», ἵνα ἡ ἐκάστω τῶν χριστιανῶν τέκνων ὡς ἀκράδαντος στύλος, καὶ ὡς ἰσχυρὰ ῥάβδος, τύπτουσα τὴν κεφαλὴν παντὸς ἐναντίου αἵρετικοῦ» (1).

Οὕτω δὲ δαψιλῆι τῷ πόματι καὶ στερεᾷ τῇ τροφῇ ποτίζων καὶ τρέφων τὸ εὐσεβὲς αὐτοῦ ποίμνιον ὁ αἰοίδιμος, οὐχ ἦττον ἐφαίνετο καὶ τῆς σωματικῆς παραμυθίας μεγαλόψυχος χορηγός, πάντας τοὺς ἀπόρους καὶ ἐν ἀνάγκαις πιεζομένους περιποιούμενος, καὶ ἐκ τῶν ἐνόητων ἐπιφθάνων καὶ περιθάλπων. Τοσοῦτον δὲ φιλόανθρωπον εἶχε πρὸς πάντας καὶ φιλοικτίρμονα τὴν προαίρεσιν, ὥστε πολλάκις μὴ ἔχων παρ' ἑαυτῷ ἄλλο τι, καὶ αὐτὸν τὸν ἐπενδύτην αὐτοῦ ἀπεδύετο, καὶ εἰς χεῖρας τῶν πενήτων ἐναπετίθει. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς διαχειρίσεως τῶν κοινῶν χρημάτων ἄλλους ἐπέστησεν ἀδελφοὺς, ἐπὶ πείρα συνέσει καὶ ἀρετῇ διαπρεπεῖς καὶ τεθαυμασμένους, αὐτὸς δὲ τοσαῦτα μόνον ἐλάμβανε τε καὶ ἔφερε χρήματα, ὅσων ἔχρηζεν εἰς ἐπικουρίαν τῶν προσερχομένων πενήτων.

Οὐκ ἐν μέρει δὲ μόνον καὶ πρὸς ἓνα ἕκαστον ἰλαρὸς ἐφαίνετο

(1) Τὸ Ἑλληνικὸν πρωτότυπον τοῦ διδασκτικωτάτου τούτου συντάγματος τῆς Θεολογίας ἐκδίδεται ὅσον οὕτω τύποις ἐν τῇ πατριαρχικῇ τυπογραφίᾳ τοῦ παναγίου Τάφου τῇ ἐπιταγῇ καὶ κελεύσει τοῦ ἀείμνηστον ἤδη κλέος ἐπὶ τοιούτοις καλοῖς ἀραμένου Μακαριωτάτου Κυρίλλου, ἀξίου καὶ πανευκλεοῦς διαδόχου τοῦ ἱεροῦ ἐκεῖνου φωστῆρος.

δότης ὁ τρισμακάριος, ἀλλὰ καὶ πρὸς πολλοὺς ὁμοῦ, καὶ πρὸς κοινότητας ὅλας δαψιλῆ ἐπέχεε τῆς εὐεργεσίας τὰ ρεῖθρα, καὶ ὡς ὀμβροφόρον νέφος ὑπεράνω ἐκτακέντος ἐδάφους ἐπιφαινόμενος ζωοπάροχον καὶ πιαντικὴν κατέπεμπε τῆς εὐποίας τὴν ἐπομβρίαν· καὶ πολλάκις ἐν δειναῖς περιστάσεσι χιλιάδας ψυχῶν περιέθαλπε καὶ διέσωζεν ὁ θρόνος τοῦ ἱεροῦ Ἀνθίμου καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ κυβερνώμενον Κοινὸν τοῦ ἁγίου Τάφου, ὅπερ ὡς πύλη ἀδελφικῆς εὐσπλαγχνίας πρὸς πάντας χριστομιμητῶς ἠνοίγετο, πλοῦτον χρηστότητος καὶ παρηγορίας προσφέρον, καὶ τὰς σκληρὰς συμφορὰς τῶν πασχόντων ἀγαθοποιῶν κουφίζον (1).

(1) Ὡς παραδείγματα τῆς φιλελεήμονος ταύτης καὶ συμπαθητικῆς προαιρέσεως τοῦ τε ἱεροῦ Ἀνθίμου καὶ ὄλων τῶν τότε Ἄγιοταφίτων ἔβωσαν τὰ ἐξῆς. Ὅτε οἱ Γάλλοι, εἰσβαλόντες ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Παλαιστίνην ἐν ἔτει 1799, κατέσχον ἄλλας τε πόλεις καὶ τὴν Ἰόππην, καὶ πολὺν ἐνεποίησαν φόβον τοῖς περιοίκοις, οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἄραβες ὑπὸ τῶν ἐφεστώτων δεινῶν ταραχθέντες καὶ ἐξαγριωθέντες, χιλίους που Χριστιανοὺς, ὀρθοδόξους καὶ μὴ, συναρπάσαντες κατέκλεισαν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως ὡς ἐν φυλακῇ. Οἱ δὲ Ἄγιοταφῖται κατὰ τὰς ἐν ταῖς τοιαύταις περιστάσεσιν ἐκπεφασμένας διαταγὰς τοῦ τρισμακάρου, οὐ μόνον τοὺς ἐνταῦθα καθειργμένους ὀρθοδόξους, ὑπὲρ τοὺς ἑξακοσίους ὄντας, τέσσαρας ὄλους μῆνας διέθρεψαν καὶ ἀνέπαυσαν, ἀλλὰ καὶ ταῖς γυναῖξιν αὐτῶν καὶ τοῖς τέκνοις ἐν ὅλῳ τούτῳ τῷ διαστήματι ἄφθονον κατ' οἴκους ἀπέστελλον τὴν τῶν τροφῶν χορηγίαν καὶ πᾶσαν ἄλλην παρηγορίαν. Τελευταῖον δὲ λύτρα πολλὰ προσενεγκόντες ἀπληλευθέρωσαν καὶ ἐξήγαγον τοὺς ὀρθοδόξους ἐκ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης εἰρηκτῆς. Καὶ ἄλλο δὲ λυπηρότερον συνέβη κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἐν ᾧ καὶ πάλιν δαψιλῆς ἐξεχύθη τῆς Ἄγιοταφικῆς εὐποίας τὸ ἔλαιον. Τῶν Γάλλων ὀρμησάντων ἐκ τῆς Ἰόππης εἰς τὴν Πτολεμαίδα, ἔτι μᾶλλον εἰς ὀργὴν ἐξεκαύθησαν οἱ περὶ τὴν ἁγίαν πόλιν Ἄραβες· καὶ δὴ δραμόντες ἐπέπεσον εἰς τὴν πόλιν Ῥέμλην, τρεῖς ὥρας τῆς Ἰόππης ἀπέχου-

Οὐ παρημέλει δὲ οὐδὲ τῶν ἀνακαινίσεως καὶ ἐπιστασίας χρηζόντων ἱερῶν οἰκοδομημάτων, οὐδ' ἠνείχeto μικροπρεπῆ καὶ χαμαιζηλα φαίνεσθαι τὰ τῶν ὀρθοδόξων, τῶν ἄλλων ἐθνῶν φιλοτίμως τὰ ἑαυτῶν περιποιουμένων. Ὅθεν τῷ 1795 σωτηρίῳ ἔτει τρία τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀνεκαίνισε μοναστήρια, παντελῆ κατὰπτωσιν ἀπειλοῦντα, τὸ τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, τὸ τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου καὶ τὸ τῆς Θεοτόκου Σαῖδανάγιας λεγόμενον. Τὸν πατριαρχικὸν πρὸς τούτοις ναὸν τῶν θεοστέπτων βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης κατὰ τὸ ἐνὸν ἐκαλλώπισε, νάρθηκα ἀνεγείρας. Ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς τὴν πατριαρχικὴν Μονὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον μετεσκεύασεν, οἰκοδομαῖς καὶ τοίχοις κατακοσμήσας.

Ἡ ἐπιμέλεια δὲ τῶν τοιούτων ἐν Ἱεροσολύμοις τοσοῦτον μᾶλλον

σαν. Καὶ τὴν μὲν πόλιν διήρπασαν, καὶ ληστρικαῖς χερσὶν ἐλαφυραγωγῆσαν, τὰς δὲ γυναῖκας μετὰ τῶν τέκνων συνέλαβον, καὶ εἰς Ἱερουσαλήμ αἰχμαλώτους ἀπήγαγον, τὸν δὲ ἐκεῖ ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου κατέκαυσαν καὶ κατὰ μέρος ἐκρήμνισαν, τὸν δὲ ἱερεῖα μετὰ τοῦ κανδηλάπτου κατέσφαξαν. Τὸ πάθος τοῦτο τῆς Ρέμλης ἐξέπληξε καὶ κατελύπησεν ἅπαντας τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις, οὐ τοὺς Χριστιανοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνετοὺς καὶ φιλανθρώπους Ὀθωμανούς. Ἄλλ' ἐνταῦθα πάλιν ἀρίδηνλος ἐπεφάνη ἡ φιλάδελφος καὶ γενναία προαίρεσις τῆς ἁγιοταφικῆς Ἀδελφότητος. Οὐ μόνον πλήθει χρημάτων καὶ βαρυτίμοις λύτροις τὰς αἰχμαλώτους ἐκείνας ψυχὰς ἐξηγόρασαν οἱ Ἅγιοταφῖται, οὐσας ἐπέκεινα τῶν 200, ἀλλὰ καὶ δεκατέσσαρας ὄλους μῆνας ἐν ἀγάπῃ ἀδελφικῇ περιποιήθησαν, καὶ πολυειδῶς περιέβαλψαν ἐν τῷ τῶν ἁγίων Θεοδώρων Μοναστηρίῳ. Τοιαῦτα φιλανθρωπίας ρεῖθρα ἀνέβλυζον ἀενάως ἐκ τοῦ ἱεροῦ καὶ ἀποστολικοῦ θρόνου τοῦ ἀοιδίμου Ἀνθίμου, ὧν ἡ μνήμη ἄχρι τῆς σήμερον εὐκλεῆς καὶ πανέντιμος παρὰ τοῖς πιστοῖς διασώζεται.

ἔστιν ἀναγκαία, ὅσον τὰ ἱερά ταῦτα καταγώγια ὄρωνται καθ' ἐκάστην καὶ ἐπισκέπτονται ὑπὸ παντὸς ἔθνους τοῦ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ μικρά τις περὶ ταῦτα ἀφιλότιμος παραμέλησις πολὺ καὶ μέγα προσάπτει τοῖς ὀρθοδόξοις τὸ ὄνειδος (1).

Ἄλλὰ τοῦ μάκαρος Ἀνθίμου τὸ ὄνομα ἀντήχει περικλεέσατον

(1) Μέγισται χρημάτων ποσότητες δαπανῶνται ἀδιαλείπτως ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὲρ τῆς καλῆς καὶ ἀξιοπρεποῦς συντηρήσεως τῶν ἐν Παλαισίνῃ ἱερῶν οἰκοδομημάτων. Πλὴν τῶν καὶ πρὸς τὰ ἄλλα ἔθνη κοινῶν ἁγίων Ναῶν καὶ Προσκυνημάτων, 20 ἄλλα Μοναστήρια ἀδραῖς δαπάναις ἐθνοπρεπῶς συντηρεῖ ὁ θρόνος ἐντὸς τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ἐν τοῖς πέριξ. Τῶν εὐαγῶν δὲ τούτων Μοναστηρίων ὡς ἱερῶν καὶ ἐθνικῶν κειμηλίων ἡ θεία εὐπρέπεια καὶ καλὴ συντήρησις ἦν ἀπ' ἀρχῆς τὸ ἀδιάλειπτον μέλημα καὶ ἡ πρώτη φροντίς τῶν ἀειμνήστων Πατριαρχῶν τῆς ἁγίας πόλεως. Ἄλλὰ πάντας ὑπερῆρε τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἡ ἀξιόγαστος περὶ ταῦτα φιλοτιμία καὶ ὁ ἕνεος ζῆλος τοῦ νῦν πανευκλεῶς καὶ ἐνδόξου πατριαρχεύοντος Μακαριωτάτου Κυρίλλου. Ὀλόκληρα μοναστήρια τὰ μὲν ἐποικοδομαῖς καὶ ἐπανορθώσεσιν εὐπρεπίσθησαν, τὰ δὲ καὶ ἐκ βάθρων ἀνεκαινίσθησαν, καὶ μεγαλοπρεπέστατοι ναοὶ ὀρθοδόξων πολλαχοῦ τῆς Παλαιστίνης ἐκ θεμελίων ἀνηγέρθησαν. Αἱ περικαλλεῖς Ἐκκλησίαι τῆς Ἰόππης, τῆς Ῥαμάλας, τῆς Ζίφνας, τοῦ Σάλτου κτλ. ἀνυψοῦνται ὡς τόσα σιγῶντα κηρύγματα, ἀσιγήτως διαλαλοῦντα τὴν ὑπὲρ τοῦ εὐσεβοῦς αὐτοῦ ποιμνίου ἀδιάλειπτον μέριμναν τοῦ μεγάλου Κυρίλλου. Ζῆφης ἐπιμήκιστον ἄνερ κοινωφελέστατε! Τοῦ ἀγαθοῦ ποιμενάρχου τὸν ἱερὸν ζῆλον ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλοι Ἄγιοταφίται Πατέρες, ἰδίαις δαπάναις τὰ ἱερά σκηνώματα καλλωπίσαντες. Οὕτως ὁ πανοσιώτατος Καμαράσης Κ. Θεοφάνης τὴν τοῦ ἁγίου Σάββα μεγάλην καὶ σεβασμίαν Μονὴν οἰκοδομήμασι καὶ ἱεροῖς ζωγραφήμασι κατεκάλυψε. Τὴν αὐτὴν ἐπεδείξατο φιλότιμον χορηγίαν ὑπὲρ τῆς εὐαγεστάτης ταύτης Μονῆς καὶ ὁ ἐν Βλαχίᾳ πολὺς ἐκεῖνος καὶ ἐπ' ἀρετῇ καὶ λόγων δυνάμει διαπρεπὴς Ἀρχιδιάκονος τοῦ Ἀποστολικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων Κ. Ἰώβ.

καὶ διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ καὶ ποικίλην παιδείαν. Παιδείαν δὲ λέγοντες ἐνταῦθα οὐδόλως ἐννοοῦμεν τὴν ἀγέρωχον ἐκείνην καὶ μέγала φυσῶσαν, τὴν ἀκαδημαϊκοῖς διπλώμασι γαυρουμένην καὶ πολὺν τὸν τύφον καὶ τὴν φαντασίαν ἔχουσαν, ἀλλ' ἐκείνην, ἣτις ὄγκου μὲν τυχὸν ἀκαδημαϊκοῦ καὶ μεγάλων ὀνομάτων στερεῖται, πλουτεῖ δὲ γνώσεων βάθος καὶ στερρότητα διανοίας καὶ πνεύματος ἀληθινὸν φωτισμόν. Παιδιόθεν ταῖς θείαις Γραφαῖς ἐντυγχάνων ὁ ἱερός Ἄνθιμος, καὶ καθαρωτάτῳ νοῦ καὶ ἀχορέστῳ πόθῳ ταύτας ἐκμελετῶν, ὅλος ἐνεπλήσθη τῆς ἀμβροσίας τῆς ἐκ τῶν θείων λογίων ἀεννάως ὑπερβλυζούσης, καὶ δοχεῖον ἐγένετο πάμπλουτον Γραφικῶν γνώσεων καὶ θεωρημάτων. Καὶ ὡς ἀγλαόκαρπον δένδρον, ἐν τῷ εὐθαλεῖ τῶν Γραφῶν λειμῶνι ἐκ πρώτης βλάστης πεφυτευμένον, καὶ ὑπὸ ταῖς ἐπιβροαῖς τοῦ Πνεύματος ἀρδευόμενον, πολλὴν καὶ βρίθουσαν ἔφερε τὴν παγκαρπίαν τῶν θεοπρεπῶν νοημάτων, καὶ παρεῖχε τοῖς πᾶσι γλυκεῖς καὶ νεκταρώδεις ἀπογείεσθαι τοὺς καρπὺς τῆς θεοπλούτου αὐτοῦ σοφίας. Ἱερεῖς, διδάσκαλοι, ἀναχωρηταὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι βίῳ τε καὶ λόγῳ διαφέροντες ἄνδρες, προσερχόμενοι καθ' ἐκάστην ἠρύοντο τὰ διαυγῆ τῶν γνώσεων νάματα ἐκ τοῦ ἀκενώτου αὐτοῦ κρατήρος, καὶ τῶν προτεινομένων ἐκκλησιαστικῶν τε καὶ θεολογικῶν ζητημάτων θεόσοφον τὴν λύσιν λαμβάνοντες, ἐπέστρεφον κήρυκες διαπρύσιοι τῆς φωτιζούσης αὐτὸν θείας χάριτος. Ἐφθη δὲ διαπιάσα ἡ φήμη καὶ μέχρι τῶν ἀκροτάτων μερῶν τῆς πεφωτισμένης Εὐρώπης, διασαλπίζουσα κάκει καὶ ἀκουστὸν ποιῶσα τοῦ θεορρήμονος Ἄνθιμου τὸ κλέος. Μάρτυρες τούτους οἱ ἀπὸ τῆς Βρετανικῆς Ἀκαδημίας ἀποσταλέντες δύο σοφοὶ καὶ περιφανεῖς ἄνδρες, ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτὸν, ὅπως τε καὶ ὅποιά μεθόδῳ τὴν παλαιὰν Γραφὴν εἰς τὴν τῶν Περσῶν μεταφράσωσι γλῶσσαν, οἱ τινες λαβόντες τὰς ὑποθήκας, ὡς ἔδει, ὑπέστρεψαν μετὰ χαρᾶς, καὶ ἤψαντο τοῦ ἔργου ὡς ἐδιδάχθησαν.

Γνωστὸς δὲ καὶ περίπυστος ἐγένετο ὁ ἀνὴρ καὶ τῇ ὑψηλῇ ἀνακτορικῇ Πύλῃ, καὶ τοῖς ἐν ἐξουσίᾳ περιφανεστάτοις μεγιστᾶσι καὶ ὑπουργοῖς, ὑφ' ὧν πολλάκις μετακαλούμενος, καὶ συνομιλῶν ἰδίως ἀραβιστί τε καὶ περσισί, ἐντίμως καὶ μετὰ θαυμασμοῦ ἀπελύετο. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ κραταιὸς Ἄναξ Σουλτὰν Σελίμης πολλὴν αὐτῷ ἐπρυτάνευεν εὐνοίαν δι' ἣν ἤκουεν ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ παιδείαν. Διὰ ταύτην δὲ τὴν παρὰ πᾶσιν ἐντιμον καὶ θαυμαστὴν αὐτοῦ ὑπόληψιν ἐντυγχάνων καὶ παρακαλῶν διέσωζε πολλάκις ὁ τρισμακάριος τὰ τῶν ὀρθοδόξων πάνσεπτα Προσκυνήματα ἀπὸ τῶν ἐπιβουλευόντων αὐτὰ αἰρετικῶν. Καθὼς ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ δοῖδιμοι Πατριάρχαι, οὕτω καὶ ὁ θεῖος Ἄνθιμος πολλὰ πικρὰ ποτήρια θλίψεως ἔπιε, καὶ πολλάκις ὑπὸ ὀδύνης ἐστέναξε βλέπων τοὺς Ἄρμενίους καὶ Δυτικοὺς πολυειδῶς τοὺς ὀρθοδόξους παρενοχλοῦντας, καὶ τὰ δικαιώματα αὐτῶν ἀδίκῃ γνώμῃ ἐπηρεάζοντας. Καὶ περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ περὶ τῆς ἁγίας Βηθλεέμ, καὶ περὶ τῆς ἁγίας Γεθσημανῆς πολλὰ σκανδαλώδη ἔπραξαν οἱ φιλοτάραχοι οὗτοι ἀνθρώποι, πλήθει χρημάτων τὴν εὐνοίαν τῶν ἰσχυρῶν ὑποκλέπτοντες· ἀλλ' ὁ ἄγρυπνος φρουράρχης τῶν παναγίων Προσκυνημάτων Ἄνθιμος τοῦ ὀρθοδόξου ἔθνους τὰ δίκαια παριστὰς ἐκάστοτε εἰς τὴν σεβαστὴν Κυβέρνησιν, ἐλάμβανε στεφανηφόρος τὰ νικητήρια, καὶ ἀπεσόβει τοὺς ἐπεισπηδῶντας ἑτεροδόξους. Οὕτω παραδείγματος χάριν ἐν ἔτει 1803 οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἄρμενιοὶ θράσει πολλῷ ἀπαυθαδιάσαντες ὥρμησαν εἰς τὴν ἁγίαν Γεθσημανῆν καὶ πρῶτον μὲν ἀνήρτησαν ὄσας αὐτοὶ κανδήλας ἠθέλησαν ἐξ αὐτογνώμονος δοκιμασίας καὶ ψήφου, καταπατοῦντες τὴν ἐξ ἀρχαίων χρόνων ἐν τούτοις ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν, εἶτα τύψαντες ἀφειδῶς τὸν τοῦ ναοῦ κανδηλάπτην ἀπῆλθον, ἀφέντες αὐτὸν ἡμιθανῆ κατακείμενον. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἀνέσπων τὰς ὄφρυς καὶ ἐγαυριῶντο, καὶ πολλὰ καθ' ἡμῶν ἐφρυάττοντο, καὶ

δηλοι ἦσαν ὅτι καὶ ἐν ἄλλοις ἱεροῖς τόποις τὸ αὐτὸ πράξει ἐμελλον, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ θράσους συνελαυνόμενοι. Ἄλλ' ὁ ἱερός Ἄνθιμος ἀνήγγειλεν εὐθὺς τῷ κραταιοτάτῳ Ἄνακτι δι' ἀναφορᾶς τὰ γενόμενα, καὶ παραυτίκα ἐξεδόθη βασιλικὸς ὀρισμὸς, ἄκυρά ποιῶν τὰ τῶν Ἀρμενίων ἀρπάγματα, καὶ τὴν πρώτην τάξιν ἐπαναφέρων.

Πολλάκις δὲ καὶ ἄλλοτε πρὸς ὁμοίους ἀγῶνας ἐπαπεδύσατο ὁ αἰμίμηστος, ἀκέραια τηρῶν καὶ ἀπαραχάρακτα τῶν ὀρθοδόξων τὰ δικαιώματα. Ἄλλ' οὐδέποτε τοσαύτην ἠσθάνθη ὀδύνην ἐν τῇ ψυχῇ, ὅσην ἐν ἔτει 1808, ὅτε οἱ Ἀρμένιοι ἔχοντες ἰσχυρόν τινα ἄρχοντα ἐκ τοῦ ἔθνους αὐτῶν, Μανούκην καλούμενον, θερμουργὸν ἄνδρα καὶ μέγα δυνάμενον παρὰ τῷ τότε ἀρχιυπάτῳ Μωσαφᾶ Πασσᾶ, κατώρθωσαν καὶ πλήρη ἔλαβον ἄδειαν ἵνα λειτουργῶσιν ἐν τῇ ἀγίᾳ Γεθσημανῇ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Θεομητορικοῦ μνήματος. Πρὸς ταῦτα μέσην ἤλγησε τὴν καρδίαν ὁ πάμμεγας ζηλωτὴς τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ πενθῶν ἐσχυθρώπασεν. Ἄλλ' αὕτη ἦν καὶ ἡ πανυστάτη ὀδύνη ἢ τὴν καρδίαν αὐτοῦ κεντήσασα· διότι οὐ πολὺ μετὰ ταῦτα ἠρρώσθησε καὶ ἔπεσεν ἐπὶ κλίνης, μὴ ἀντισχοῦσης τῆς γηραλέας αὐτοῦ ἡλικίας εἰς τοσαύτην καρδιοβόλον θλίψιν.

Πολὺ δὲ πάντως μείζων ἂν ἦν καὶ ἀλγεινότερα ἢ θλίψις αὕτη, εἰ ἐγνώριζεν ὁ μακάριος καὶ τὰ ἐν Ἱεροσολύμοις τότε συμβάντα δεινὰ, τὴν ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων δηλαδὴ ἀνοσίαν πυρπόλησιν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, ἧς ἡ σπαρακτικὴ ἀγγελία ἦν ἤδη καθ' ὁδόν, καὶ ὅσον οὐπω ἔφθανε πρὸς αὐτόν. Ἄλλ' ὁ Ἄνθιμος μετὰ ἕνδεκα ἡμερῶν ἀβρώστιαν πρὶν ἢ φθάσῃ τὸ δεινὸν τοῦτο ἄγγελμα μετετέθη πρὸς Κύριον ἐν ἔτει 1808 τὴν δεκάτην τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου, ἐν βαθεῖ καὶ λιπαρῷ γήρατι, ζήσας μὲν ὑπὲρ τὰ 90 ἔτη, πατριαρχεύσας δὲ 20, καὶ διάδοχον τοῦ θρόνου καταλιπὼν τὸν Βηθλεὲμ Μητροπολίτην Πολύκαρπον, ἄνδρα ἐκ νεαρᾶς

ἡλικίας παρ' αὐτῷ ἀνατεθραμμένον, καὶ ταῖς τῶν ἀρετῶν ἀγλαταῖς λελαμπρυσμένον.

Οὕτω διήλθε τὸν βίον, καὶ οὕτω διέπρεψεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ, ὁ τῆς ἀληθινῆς καὶ Θεῷ συναπτούσης φιλοσοφίας διάπυρος ἐραστής, καὶ πρὸς ἐπισκοπὴν καὶ ἐπιμέλειαν ψυχῶν δοκιμώτατος ποιμενάρχης. Πράξει καὶ θεωρίᾳ λάμπων, δι' ἐκείνης μὲν Μοναστῆς ἐδείχθη καρτερικώτατος καὶ τῶν ἀρετῶν ἐργάτης ἀκαταπόνητος, διὰ ταύτης δὲ τὴν τῶν θείων γνῶσιν ἐν τῷ πλάτει τῆς καρδίας ἐχώρησε, καὶ τῆς ὑψηλόρου θεολογίας μύστης ἐγένετο ἱερώτατος, καὶ τῶν τοῦ Πνεύματος λογίων ἐρμηνεύς ἐκφαντορικώτατος. Ἡ εἰκοσαετῆς Πατριαρχεῖα τοῦ ἱεροῦ Ἀνθίμου, καὶ τοὶ πολλαῖς τριχυμίαις συνταραχθεῖσα, πολλῶν καὶ μεγάλων καλῶν ἐγένετο πρόξενος τῇ τε Ἐκκλησίᾳ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ παντὶ τῷ εὐσεβοῦντι πληρώματι. Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας μετὰ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Χριστιανῶν ἐναρέτως συνῶν καὶ συζῶν ὁ Ἀνθιμος, τοσαῦτα δὲ ἔτη διδάσκων αὐτοὺς καὶ φωτίζων καὶ ἐν ταῖς Σχολαῖς καὶ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις, τοσοῦτον προσφιλῆς ἐγένετο καὶ ἠγαπημένος τῆς ἐν τῇ ἀγίᾳ γῆ Ὀρθοδόξοις, ὥστε αὐτὸς ἦν αὐτοῖς τὰ πάντα, καὶ ποιμὴν ἀγαθός, καὶ διδάσκαλος ἀκριβής, καὶ πίστεως κανὼν, καὶ βίου ὑπογραμμός. Σύμπασα ἢ τότε εὐσεβῆς γενεὰ ἦν ὑπὸ τὰς σωτηρίους αὐτοῦ ἐπιρροὰς ἀνατεθραμμένη, καὶ πρὶν ἢ ἀναβῆ τὴν περιωπὴν τῆς Πατριαρχείας, ἦν ἤδη τῷ λόγῳ τῆς διδασκαλίας πατὴρ ἁπάντων. Διὰ ταύτην δὲ τὴν ἐν τῷ εὐσεβεῖ λαῷ ἀγαθὴν καὶ μεγάλην αὐτοῦ ὑπόληψιν διέσωσεν ἀκεραίαν καὶ ἀλύμαντον ὁ ἀείμνηστος τὴν ἐν τοῖς τόποις τούτοις ὀρθοδοξίαν, δεινῶς ἐπιβουλεωμένην καὶ κινδυνεύουσαν ὑπὸ τῶν πάντοθεν ἐπεισηδῶντων αἰρετικῶν.

Ἄλλὰ καὶ τῶν ἀμέμπτων αὐτοῦ ἡθῶν τὸ παράδειγμα σωτήριον εἶχε δύναμιν εἰς ἅπαντα τὸν λαόν, καὶ ἰδίως εἰς τοὺς ἐγγύτερον

μετ' αὐτοῦ ἀναστρεφόμενος. Πρᾶος, ἀόργητος, γλυκὺς, συμπαθητικὸς, ἀγνήν τὴν ἀρετὴν πνέων, αἰδέσιμος ἦν τοῖς πᾶσι καὶ περιπόθητος. Τὸ φιλόσοφον καὶ ἀξιοπρεπὲς αὐτοῦ ἦθος, ἡ εὐσπλαγχνικὴ καὶ πολλὴν ἀγαθότητα καρδίας ἐμφαίνουσα αὐτοῦ ὄψις, ἡ χάριν καὶ ἰλαρότητα ἀγγελικὴν ἀποπνέουσα αὐτοῦ φυσιογνωμία, τοσοῦτον ἐκείνουν εἰς σέβας καὶ θαυμασμὸν τοὺς ὄρωντας, ὥστε καὶ βλεπόμενος μόνον ὠφέλει ὁ τρισμακάριος, καὶ πολὺν ἐνεποιεῖ τὸν πόθον τῆς ἀρετῆς.

Ἄλλὰ πολλὰ δεινὰ ἐν τῇ ἀγίᾳ γῆ ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας αὐτοῦ συμβάντα σφόδρα παρεπίκραναν τὴν ζωὴν, καὶ κατελύπησαν τὴν ψυχὴν τοῦ ἱερωτάτου ἀνδρός. Ἐνθεν μὲν αἱ τῶν Γάλλων εἰς τὴν Παλαιστίνην βίαιοι εἰσβολαί, τοὺς Ἀραβας κατὰ τῶν ἀκάκων ἐντοπίων Χριστιανῶν ἐρεθίζουσαι, ἐνθεν δὲ αἱ τῶν Ἀρμενίων ἀκατάπαυσοι σκευωρίαι εἰς ἀρπαγὴν τῶν παναγίων Προσκυνημάτων μηχανουργοῦσαι, πολὺν ἐξήγειραν τὸν κλύδωνα τῶν κακῶν κατὰ τῆς ἐν Ἱερουσαλήμ Ἐκκλησίας. Πρόσθετες τούτοις καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀπηνούς ἡγεμόνος τῆς Ἱερουσαλήμ Ἀπουμάρικ Μεχμέτ πασοῦ σκληρὰν καὶ ἀνηλεῆ κατάθλιψιν, δι' ἧς οὗτος μυριάδας χρημάτων ἀπειλαῖς καὶ ραβδισμοῖς παρὰ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατέρων

(1) Τὸν ἀπηνῆ τοῦτον τύραννον στενωῶς ἐπολιόρκησεν ἐν Ἰόππῃ ὁ ἐν Πτολεμαίδι γενναῖος Τζεζάρ Ἀχμέτ πασοῦς ἐν ἔτει 1802, ἀπαλλάξαι θέλων τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ λαοὺς ἐκ τῆς καταδυναστείας τοῦ Ἀπουμάρικ. Μετὰ ἐννεάμηνον δὲ πολιορκίαν ἐξεδίωξεν αὐτὸν ἐκ τῆς Παλαιστίνης ὁ Τζεζάρ, καὶ ἀπεκατέστησεν ἐν τῷ τόπῳ τὴν τάξιν καὶ ἡσυχίαν. Ἐν τῇ πολιορκίᾳ ταύτῃ ὁ Ἀπουμάρικ εἰς ἔσχατον ἐξαγριωθεὶς, οὐ μόνον πλῆθος πολὺ χρημάτων βιαίως εἰσέπραξε, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν Ἰόππῃ ἡγούμενον Ἀρχιμανδρίτην Ἀγάπιον ἑκατὸν καὶ πενήκοντα πληγὰς εἰς τοὺς πόδας σκληρῶς ἐρράβδισε, καὶ ἀφεύκτως αὐτὸν κατεπόντιζε καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ, εἰ μὴ φίλος τις ὑπὲρ αὐτοῦ ἐμεσίτευσε.

ἀφῆρπασεν, οἵτινες σὺν τόκῳ βαρυτάτῳ λαμβάνοντες τὰ ἐκάστοτε ἀπαιτούμενα, δυσοικονομήτοις ὑπέπιπτον χρέεσι (1). Διὰ πάντα ταῦτα ἐδάκνυτο τὴν ψυχὴν ὁ ἀοιδίμος, καὶ νοεραῖς ἐποπτεῖαις ἐνατενίζων, τὴν ἄνωθεν ἐζήτει ἀμαχον ἀρωγὴν, καὶ μετὰ δακρύων καὶ συνοχῆς καρδίας τὸν Θεὸν καθικέτευεν ὑπὲρ τῆς ἐμπειστευμένης αὐτῷ ἁγίας κληρονομίας. Ἐκ τῶν θερμῶν δὲ τούτων καὶ ἐκτενῶν προσευχῶν πολλὴν καὶ ἀφατον παρηγορίαν ἀντλῶν, καὶ θείου θάρρους πληρούμενος, λόγοις φιλοσόφοις ἐκούφιζε καὶ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Κοινότητος τὰ ἄχθη, πράως ἐγκαρτερεῖν διδάσκων, καὶ μεθ' ὑπομονῆς τὰ τοῦ καιροῦ δεινὰ φέρειν, καὶ πρὸς Θεὸν τὰς ἐλπίδας ἔχειν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν συνόψει περὶ τῆς ἁγίας ζωῆς τοῦ ἀοιδίμου Ἀνθίμου, τοῦ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις μεγάλαις ἀρεταῖς διαλάμφαντος, καὶ τῶν παλαιῶν ἐκείνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας λόγοις καὶ ἔργοις ἐφαμίλλου ἀναδειχθέντος. Τούτοις δὲ προσθήσομεν ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθείσης, καὶ ἤδη εἰς φῶς προκυπτούσης ἀξιεπαίνης ταύτης τῶν ψαλμῶν ἔρμηνείας.

Δύο εἰσὶ τὰ πλείστου λόγου ἀξία καὶ κοινωφελέστατα τοῦ ἱεροῦ Ἀνθίμου πονήματα, δι' ὧν ἡ Ἐκκλησιαστικὴ φιλολογία τῶν νεωτέρων χρόνων κατεπλητίσθη, καὶ φῶς γνώσεως καὶ διδασκαλίας ἐπὶ πᾶν τὸ πλήρωμα τῶν πιστῶν ἐξεχύθη· τὸ σύνταγμα τῆς Θεολογίας, καὶ ἡ ἔρμηνεία τοῦ Ψαλτηρίου. Ἀμφότερα ταῦτα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως ἐκ τῆς ἐν ἧ συνεγράφησαν Ἑλληνικῆς εἰς τὴν Ἀραβικὴν μεταγλωττισθέντα, ἐξεδόθησαν τύποις ἐν ἔτει 1791 — 92. Καὶ περὶ μὲν τοῦ συντάγματος τῆς Θεολογίας εἶπομεν ὀλίγα ἐν τοῖς προηγουμένοις, ἤδη δ' ἐροῦμεν τὰ εἰκότα καὶ περὶ τοῦ Ψαλτηρίου.

Σκοπὸς τῆς ἔρμηνείας ταύτης ἦν κυρίως ὁ φωτισμὸς καὶ ἡ διδασκαλία τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Ἀράβων Χριστιανῶν, οἵτινες εἶχον μὲν πόθον ἵνα μελετῶσι τὰ θεῖα λόγια, στερούμενοι ὁμως ἐν

τῇ ἰδίᾳ γλώσση τῶν ἀναγκαίων ὑπομνημάτων, ἔμενον ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἐπουρανίων τῆς Γραφῆς νοημάτων, καὶ ἀπεπνίγοντο ἐν πολλῷ τῷ σκότει τῆς ἀμαθίας. Ἐν ᾧ δὲ καθ' ἑκάστην καὶ ἐν Ἐκκλησιαίαις καὶ ἐν Σχολαῖς εἶχον ἅπαντες ἐν τῇ γλώσση τὸ ἱερὸν Ψαλτήριον, οὐδὲ οἱ ἀναγινώσκοντες, οὐδὲ οἱ ἀκούοντες κατενόουν τοῦ θεοπνεύστου Δαβὶδ τὰς ὑψηγορίας, ἀλλ' ἦν κεκλεισμένος ὑπὸ τῆς ἀσαφείας ὁ τοσοῦτος πλοῦτος τῶν γνώσεων εἰς τὰς εὐλαβεῖς ἐκείνας ψυχάς. Τὴν ἐν τοῖς ψυχικοῖς ὄμμασι τῶν Χριστιανῶν ἐπικαθημένην ταύτην ἀχλὺν καὶ ἀγνοίαν διασκεδάσαι θέλων ὁ σοφὸς ποιμενάρχης, συνέταξε τὸ παρὸν ὑπόμνημα, ἐκ τῶν ἀγίων Πατέρων αὐτὸ καλῶς ἀπανθίσας. Ταῦτα ἐκτίθησι πληρέστερον αὐτὸς ὁ τοῦ ὑπομνήματος συγγραφεὺς ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἀναγνώστας τῆς Ἀραβικῆς ἐρμηνείας ἐπιστολῇ, ἣν μεταπεφρασμένην παρατιθέμεθα καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα, ἔχουσαν οὕτω.

« Καταμαθὼν ὅτι τὰ ἐν πνεύματι ἡμῶν τέκνα, οἱ ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ Ἀραβες, μέγιστον μὲν πόθον καὶ προθυμίαν ἔχουσι πρὸς κατάληψιν τῶν ἐννοιῶν τῶν θείων Γραφῶν, ἀδύνατοι ὁμως εἰσι πρὸς τοῦτο δι' ἔλλειψιν ἐξηγήσεων ἐν τῇ Ἀραβικῇ γλώσσῃ, οἴκτω κινούμενος ἔσπευσα πρὸς θεραπείαν τῆς ἐλεεινῆς ταύτης καταστάσεως. Ὅθεν τοῖς ὑπομνήμασι τῶν ἀγίων Πατέρων, τῶν ὡς ἥλιος λαμπάντων καὶ τὸν κόσμον ἅπαντα φωτισάντων, ἐγκύψας, καὶ ἀπ' αὐτῶν ὡς ἀπὸ πηγῶν τὰ πρόσφορα ἀρυσάμενος, ἔγνων συντάξαι τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἱεροῦ Ψαλτηρίου, ὡς παντὶ Χριστιανῷ ἀναγκαίας οὔσης τῆς κατανοήσεως τῶν θείων αὐτοῦ ἐννοιῶν, ἵνα μὴ διδῶ χώραν εἰς ψευδεῖς λόγους, καὶ πίνη ἐξ ἀλλοτρίων καὶ θολερῶν πηγῶν, καὶ ματαίως μοχθῇ, καὶ ἵνα ἔχη ἀποδιώκειν πᾶσαν ἀμφιβολίαν καὶ πᾶν σκάνδαλον, ὑπὸ τῶν νοθεύοντων τοὺς θείους λόγους ἐπιφερόμενον, περὶ ὧν εἴρηται ὅτι εἰσι πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. Πᾶσαν μὲν οὖν δειλίαν ἀποθέμε-

νος, πάντα δὲ μόχθον μετὰ προθυμίας ἀναλαβὼν, ἐπιρρώσθεις τῆ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ, διηρμήνευσα αὐτὸ πρὸς ὠφέλειαν τῶν τέκνων ἡμῶν, ἐχόμενος τῆς περὶ αὐτοῦ γνώμης καὶ ἐρμηνείας τῶν ἁγίων Πατέρων, τῶν ἀκραδάντων στύλων τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἵνα μὴ ἄγωνται οἱ Χριστιανοὶ ὑπὸ παντὸς πνεύματος. Τὸ ἱερὸν ὅμως τοῦτο Ψαλτήριον, ἀναγκαιότατον καὶ οὐσιωδέστατον ὄν, καὶ μεγίστην ἐπάγον τὴν ὠφέλειαν, ὡς δειχθήσεται ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου προλόγῳ, πάντοτε πολεμεῖται ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, καὶ ἐντεῦθεν εἰς πλείστην ὀλιγωρίαν καὶ ἀμέλειαν κατήντησε παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς· ἐν αὐτῷ γὰρ πολλαὶ τινες μέθοδοι ἐνυπάρχουσιν, αἵτινες τὴν μὲν πρὸς τὴν μετάνοιαν ὁδὸν εὐκολύνουσι, μεγίστην δὲ τὴν τόλμην πρὸς τὸ ἀντιστῆναι ταῖς συμφοραῖς παρέχουσι· διὰ δὲ τὸ δύσληπτον τῶν ἐννοιῶν αὐτοῦ τοσοῦτον ὀλιγορήθη, ὥστε οἱ ἄνθρωποι, ἐν ᾧ ἀναγιώσκεται ἐν ταῖς ἱεραῖς Ἐκκλησίαις, οἱ μὲν νυστάξουσιν, οἱ δὲ ψιθυρίζουσι, τινὲς δὲ καὶ κατοκνοῦσιν ἀκροάζεσθαι αὐτοῦ, λαμβανομένου ὡς τινος περιττοῦ καὶ οὐδαμῶς ἀναγκαίου. Ἴνα οὖν ἔχη πᾶς τις κατανοεῖν, καὶ διὰ τοῦ ὄμματός τοῦ νοδὸς μαθάνειν τὰς θείας αὐτοῦ ἐννοίας, καὶ τὸν Προφήτην καὶ βασιλέα μιμεῖσθαι ἐν τῷ ᾄδειν καὶ ὑμνεῖν τὸν Θεόν, καὶ ἵνα γένηται αὐτῷ ὡς δίστομος ῥομφαία ἐσπασμένη κατὰ παντὸς ἐναντίῳ, καὶ ὡς χαλινὸς ἐν χερσίν αὐτοῦ, ἄγχων τὰς σιαγόνας παντὸς αἰρετικοῦ, διηρμήνευσα αὐτὸ ὡς εὐρέθη μεταπεφρασμένον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ τῶν Ο· ἐξ ἀπειρίας γὰρ τῶν ἀντιγραφῶν παρεισέφρησαν γενοθευμέναι τινὲς καὶ ἠλλοιωμέναι λέξεις. Οὐδενὶ οὖν ἐπιτρέπω μεταβάλλειν καὶ ἠλλοιοῦν οὐδεμίαν λέξιν, καὶ τοὶ μὴ σύμφωνον δοκοῦσαν αὐτῷ τῇ ἐν χρήσει Ἀραβικῇ ἐκδόσει· ἀλλ' εἰ μὲν εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς ὁ τοιοῦτος τύχοι, ὀράτω τὴν Ἑλληνικὴν ἐκδοσιν, εἰ δὲ μὴ, ἀρκείσθω μόνον τῇ ἐννοίᾳ· διδα-

σκόμενος δ' ἔστω καὶ οὐ διδάσκων, ἀναγινώσκων καὶ οὐκ ἐπι-
κρίνων, τὴν ἔννοιαν παρατηρῶν, καὶ οὐχὶ τὴν λέξιν ἀναστρέφων.
Εἰδέναι δὲ δεῖ ἕκαστον τῶν ἀναγινωσκόντων τὴν παροῦσάν μου
ἐρμηνείαν, ὅτι συνέταξα αὐτὴν πρὸς οὐδὲν ἄλλο ἀφορῶν, εἰ μὴ
πρὸς τὴν ὠφέλειαν τῶν χριστιανῶν ἡμῶν τέκνων, ὡς καὶ ἀνω-
τέρω μοι εἴρηται. Οὐτε δεινότητος καὶ σοφίας ἐπίδειξις, οὔτε ἀλα-
ζονείας καὶ ὑψηλοφροσύνης κόμπος, ἀλλ' ἀγάπη μόνον ἀδελφικὴ
καὶ ζῆλος χριστιανικὸς εἰς ταύτην τὴν συγγραφὴν με ἐκίνησε.
Συνέγραψα δὲ ταύτην συνοπτικῶς, ἐρανισάμενος πᾶν ὁ, τι συν-
τελεστικὸν ἐνόμισα καὶ σωτήριον εἰς τὸν ἐπιποθοῦντα τὴν διόρθω-
σιν τῆς ἰδίας διαγωγῆς. Καί τοι δὲ συνοπτικὴ, περιέχει ἡ ἐρμηνεία
αὕτη τὴν τε παλαιὰν καὶ νέαν Γραφὴν, καὶ πέποιθα ὅτι μεγάλην
ὠφέλειαν προξενήσει τοῖς πιστοῖς καὶ ὀρθοδόξοις Χριστιανοῖς».

Μετὰ τὸ προοίμιον τοῦτο τοῦ συγγραφέως καὶ δύο ἄλλας ἐπι-
σολάς περὶ ἐπιθεωρήσεως καὶ διορθώσεως τῶν τῆς γλώσσης παρο-
ραμάτων, ἔπονται ἐν τῇ Ἀραβικῇ ἐκδόσει καὶ δύο εἰσαγωγαί, ὧν
ἡ μὲν μία τοῦ μεγάλου ἐστὶν Ἀθανασίου, μεγάλη ὄντως καὶ
θαυμαστὴ καὶ γραφικωτάτη, ἣτις καὶ πρὸς Μαρκελλίνον ἐπιστολὴ
ἐπιγράφεται· ἡ δὲ ἄλλη, σύντομος καὶ μικρὰ, τοῦ Εὐσεβίου ἐστὶ
Καισαρείας. Καὶ τοιαύτην μὲν ἔχει διάταξιν ἡ Ἀραβικὴ τοῦ
βιβλίου ἐκδοσις, πρὸ ἐξήκοντα καὶ τριῶν ἡδὴ ἐτῶν γενομένη,
καὶ ἄχρι τοῦ νῦν τοῖς ἐν Συρίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ πιστοῖς τὰ θε-
σπέσια τοῦ Προφητάνακτος μελωδήματα εἰς πλάτος ἀναπτύσ-
σουσα καὶ διατρανοῦσα· ἴδωμεν δὲ νῦν καὶ τὴν παροῦσαν Ἑλ-
ληνικὴν τῶν ψαλμῶν ἐρμηνείαν, ἐξ ἧς ἡ Ἀραβικὴ ἐκείνη με-
τεγλωττίσθη.

Ἡ ἐρμηνεία αὕτη τοῦτο πρῶτον ἔχει πασιφανέστατον γνώρι-
σμα, ὅτι συλλογὴ ἐστὶ καὶ ἀπάνθισμα ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐρμηνευτῶν
καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, τοῦθ' ὅπερ καὶ ὁ συγγραφεὺς

αὐτὸς ἐν τῷ προοιμίῳ ἐδήλωσε. Τὰ εἰς τοὺς ψαλμοὺς ὑπομνήματα τῶν ἐν ταῖς ἀρχαίοις χρόνοις ἱερῶν συγγραφέων τοσαῦτά εἰσι καὶ τηλικαῦτα, ὥστε οὐ παντὸς φαίνεται ἴδιον τὸ πάντα ταῦτα μετ' ἀκριβείας διεξελεῖν, καὶ ἄνευ ἰλίγγυς τὸ μέγα τοῦτο πέλαγος διαπλεῦσαι. Καί τοι δὲ πολλὰ τούτων ἀπώλοντο, καὶ τοῦ χρόνου ἐγένοντο παρανάλωμα, ἀλλ' οὖν πολὺς ἔτι καὶ πολὺ-ολβος ἀπόκειται πλοῦτος, ἐν ταῖς ἱεραῖς βιβλιοθήκαις τεταμιευμένος. Ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τούτοις τῶν Διδασκάλων πολυειδῆς καὶ ποικίλη ὑπάρχει ἢ τῶν ψαλμικῶν ἐννοιῶν διερμηνεύσεις, νῦν μὲν τὸ καθ' ἱστορίαν ἀκριβολογοῦσα, καὶ τὴν τοῦ γράμματος ἔμφρασιν ἀναπτύσσουσα, νῦν δὲ ὑπὲρ τὴν πρόχειρον λέξιν ἐπὶ μυστικωτέρας θεωρίας ἀνάγουσα, καὶ ἐπὶ τὸ ἄφραστον κάλλος τῆς ἐγκεκρυμμένης φιλοσοφίας χειραγωγοῦσα. Ἐνταῦθα βλέπεις ἀλληγορικῶν νοημάτων μυσταγωγίας, ἐκεῖ τροπικῶν ἐκφράσεων βάθη, ἐκεῖ ἱερῶν δογμάτων ἐκφαντορίας, ἀλλαχοῦ ἠθικῆς διδασκαλίας πελάγη, πανταχοῦ ὑψηλῶν θεωριῶν γνώσεις, ταῖς τοῦ Πνεύματος αὐγαῖς ἀκτινοβολούσας.

Ἴνα γοῦν διέλθῃ τις πάντα ταῦτα τὰ ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων ἄριστα καὶ κατ' ἔκτασιν φιλοπονηθέντα εἰς τοὺς ψαλμοὺς ὑπομνήματα, καὶ δαπάνη καιροῦ ἀπαιτεῖται πολλή, καὶ ἕξις περὶ ταῦτα μεγάλη. Ἐν τῇ ἀφθονίᾳ ταύτῃ καὶ ποικιλίᾳ συγχεῖται ὁ ἀγύμναστος νοῦς καὶ ἰλιγγιᾶ, τοιαῦτα βλέπων πελάγη ψαλμικῶν ἐξηγήσεων, καὶ ἐπιθυμεῖ ἵνα ἐν μικροῖς καὶ ὀλίγοις ἴδῃ καὶ απολαύσῃ ὅ,τι ῥωμαλεώτεροι νόες ἐν πολλοῖς καὶ μέγαλοις κατανοοῦντες τρυφῶσι· καὶ τοῦτό ἐστιν ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ ἀοίδιμος Ἄνθιμος διὰ τῆς ἐρμηνείας ταύτης κατώρθωσεν. Ἐκ τοῦ κάλλει τε καὶ μεγέθει καὶ ποικιλίᾳ θαυμαστοῦ καὶ πολυανθοῦς λειμῶνος τῶν εἰς τοὺς θεοπνεύστους ψαλμοὺς ἐξηγήσεων τοσούτων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τὰ κάλλιστα συλλεξάμενος καὶ ἀνθολογήσας ὁ ἱερός

ἀνὴρ, κῆπον ἐφύτευσε χαριτόβρυτον, ἡδυτάτην καὶ πάντερπνον ἀποπνέοντα τοῖς προσιούσι τὴν εὐωδίαν, καὶ κατ' οὐδὲν ἄλλο εἰ μὴ κατὰ τὴν ἕκτασιν διαφέροντα τοῦ μεγάλου ἐκείνου λειμῶνος. Ὅσας ἐννοίας καὶ ἐρμηνείας τῶν θεσπεσιῶν ἁσμάτων βλέπει τις ἐν ταῖς πολυτόμοις εἰς τοὺς ψαλμοὺς Σειραῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἱεροῖς ὑπομνηματισταῖς, ταύτας εὐρίσκει καὶ ἐν τούτῳ τῷ ὑπομνήματι τοῦ Ἀνθίμου, ἀλλὰ μετὰ τοσαύτης ἐκτιθεμένης ἐντέχνου συντομίας καὶ χάριτος, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ ἐν ταῖς τοιαύταις θεωρίαις σφόδρα γεγυμνασμένος, καὶ τὰς ἀμφιλαφεῖς ἐκείνας καὶ πολυδέλτους συγγραφὰς ἐν χερσὶν ἔχων, ἄσμενος ἂν διέλθοι καὶ τὸ παρὸν ὑπόμνημα, πολλὰ ἐν ὀλίγοις περιλαμβάνον, καὶ τὰς ἐφ' ἐκάστου θεοπνεύστου ῥητοῦ γνώμας καὶ ἐξηγήσεις τῶν Διδασκάλων συντετμημένως μὲν, ἀλλ' ἀκριβῶς καὶ σαφῶς ἐκτιθέμενον. Ἐν ᾧ δὲ ἐκ πολλῶν τὴν λέξιν καὶ φράσιν διαφερόντων ἐρμηνευτῶν ἀνθολογεῖ καὶ συλλέγει ὁ Ἀνθιμος τὴν ἐκάστου ψαλμοῦ ἐρμηνείαν, τὸ μὲν νόημα ἐκάστου ἐρμηνευτοῦ παρατίθησι, τὸ δὲ λεκτικὸν ὕφος καὶ τὰς λέξεις ἐκείνου παραλείπων, θαυμαστὴν ἐν πᾶσι τηρεῖ ὁμοιότητα φράσεως.

Ἐντεῦθεν κατανοεῖ πᾶς τις ὅτι ἡ ἐρμηνεία αὕτη τοῦ σοφοῦ Πατριάρχου οὐκ ἔστι δουλοπρεπῆς τις καὶ ἄχαρις συλλογή, οὐδὲ συβράφη τις κακόζηλος ξένων γνωμῶν καὶ ἐξηγημάτων, ἀλλ' ἀπάνθισμα χαριέστατον, ἐκ τῶν ἐπιχαρίτων τῆς ἐρμηνείας ἀνθῶν ἐντέχνως συμπεπλεγμένον· ἀκριβῆς καὶ καλῶς τετεχνουργημένη ἐπιτομὴ μειζόνων καὶ ἐκτενεστέρων πραγματειῶν. Ἡ ἐρμηνεία αὕτη ὁμοιάζει οὐχὶ πρὸς ἀλλόκοτον καὶ κακῶς ἐκ πολυθαφῶν τμημάτων συνεβραμμένον χιτῶνα, ἀλλὰ πρὸς λαμπρὸν καὶ πολυτίμητον πέπλον, ἐν ᾧ ἐκ πολυχρῶν στημόνων ἀνθη καὶ ποικίλματα ἔυγραμμα καὶ κανονικὰ θαυμασιῶς συνεξυφάνθησαν, καὶ συμμετρία καὶ τέχνη διεποικίλθησαν. Ἐν τῇ καλῇ ταύτῃ ἀνθο-

λογία ὁ Πατριάρχης πῆ μὲν ἀναφέρει καὶ τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφῶν, ἐξ ὧν ἠθολόγησε, πῆ δὲ τὴν γνώμην μόνον ἐκτίθησι, παραλείπων τὸ ὄνομα. Καὶ νῦν μὲν συντέμνει καὶ συνοψίζει τὰ παρ' ἐκείνων πλατυτέως ἀναπτυχθέντα, νῦν δὲ πλατύνει καὶ σαφηνίζει ὅσα τις τυχὸν ἐν ὀλίγοις συνεπτυγμένως ἐξέφρασε· πανταχοῦ δ' ἐπιπρέπυσαν ἔχει τὴν τοῦ λόγου σαφήνειαν καὶ γλυκύτητα. Ἴνα δὲ σαφέστερα γένωνται πάντα ταῦτα, παρατιθέμεθα ἐνταῦθα δύο ἢ τριῶν χωρίων τὸν παραλληλισμὸν, ἔνθεν μὲν τιθέντες αὐτὰς τὰς λέξεις καὶ τὸ κείμενον τῶν ἐρμηνευτῶν, ἔνθεν δὲ τὸ ἐξ αὐτῶν ἀπάνθισμα τοῦ Ἀνθίμου, ἐξ ὧν βλέπει τις, τίνε τρόπῳ συνέπλεξε καὶ συνεξόφανε τὰς διαφόρους ἐρμηνείας ὁ συγγραφεύς.

Εἰς τὸ ῥητόν· «Ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν
ἵνα μὴ σαλευθῶ». Ψαλμ. ιέ, 8.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ.

ΑΝΘΙΜΟΥ.

α Καθ' ὃ μὲν ὁ Χριστὸς νοεῖται Θεὸς, αὐτός ἐστιν ὁ πάντα στηρίζων καὶ ἀνέχων· καθ' ὃ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, πρέπει αὐτῷ καὶ τὸ λέγειν ἐκ δεξιῶν ἐσχηκέναι τὸν Κύριον, ἵνα μὴ σαλευθῇ· συμπλάττεται γὰρ πανταχοῦ τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις, καὶ τὸ τῆ κενώσει πρέπον οὐκ αἰσχύνεται διὰ τὴν θείαν οἰκονομίαν. Ὅρα γοῦν ὅπως γέγονεν ἡ φύσις ἡμῶν εὐδόκιμος ἐν Χριστῷ· προσηνήθημεν γὰρ εἰς πρόσωπον τοῦ Πατρὸς οἱ ἐκβεβλημένοι διὰ τὴν ἐν Ἀδάμ παρά-

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς μὲν Θεὸς συνέχει, στερεοῖ τε καὶ διακρατεῖ τὰ πάντα· ὡς δὲ ἄνθρωπος καὶ ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος εὐχόμενος, λέγει ἔχειν τὸν Κύριον ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, ἵνα μὴ σαλευθῇ· ἐν πᾶσι γὰρ ἀνθρωπίνως διατίθεται διὰ τὴν σωτήριον οἰκονομίαν. Ἀλλὰ καὶ ἡ φύσις ἡμῶν, ἡ πάλαι διὰ τὴν παράβασιν ἀπικισμένη, προσαχθεῖσα τῷ Πατρὶ διὰ τοῦ Υἱοῦ, ἐπλούτησεν αὐτὸν βοηθὸν καὶ ἀντιλήπτορα ἐκ δεξιῶν, ἵνα μὴ σαλευθῇ, ὡς φησὶν ὁ

βαιν, καὶ ἐσχήλαμεν αὐτὸν ἐπαμύ-
νοντα καὶ στηρίζοντα ».

ΗΕΥΧΙΟΥ .

« Θεωρεῖς Υἱοῦ καὶ Πατρὸς ὁμο-
τιμίαν; Ποτὲ μὲν γὰρ ὁ Υἱὸς ἐστάναι
ἐκ δεξιῶν ἢ καθῆσθαι λέγεται· νῦν δὲ
τῷ Πατρὶ τὸν δεξιὸν τόπον ἀπονέμει,
ἵνα μάθῃς μίαν εἶναι τοῦ γεννηθέντος
καὶ τοῦ γεννήσαντος δύναμιν, εἰ καὶ
νῦν ταπεινὰ διὰ τὴν σάρκα φθέγ-
γεται ».

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ .

« Κύριος ὁ προσδεχόμενος ὅτι βοη-
θεῖ μοι, καὶ οὐκ ἐξ περιτραπήναι· τὸ
γὰρ ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σα-
λευθῶ, ἀντὶ τοῦ, βοηθεῖ μοι, ἀπὸ τοῦ
δεξιοῦ καὶ κρείττονος τὴν βοήθειαν
καλέσας ».

ΚΥΡΙΛΛΟΥ .

« Θεὸς γὰρ φύσει καὶ ζωὴ καὶ ζωο-
ποιός, ἐζωοποίησε τὸν ἐκυτοῦ ναὸν
οὐχ ἐκυτῶ τὸ χρῆμα κατορθῶν, ἀλλ'
εἰς ὅλην τοῦ ἀνθρώπου παραπέμπων
τὴν φύσιν τὸ ἐντεῦθεν ἀγαθόν ».

μέγας Ἀθανάσιος. Ὁ δὲ γε ἅγιος Ἡ-
σύχιος λέγει τὸ, ἐκ δεξιῶν μου, ση-
μαίνειν τὴν ὁμοουσιότητα καὶ ἰσοτι-
μίαν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ· ἀλ-
λαχοῦ μὲν γὰρ γέγραπται, ὅτι ὁ Υἱὸς
κάθηται ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, ἐν-
ταῦθα δὲ, ὅτι ὁ Πατὴρ ἐκ δεξιῶν τοῦ
Υἱοῦ· ἰδοὺ τὸ ἰσότιμον. Ὁ δὲ Ἀν-
τιοχείας Θεόδωρος, τὸ, ἐκ δεξιῶν μου,
ἀντὶ τοῦ ἐν βοήθειᾳ καὶ ἀντιλήψει
μου ἐξείληφεν. Ὁ δὲ ἐν ἀγίοις Κύ-
ριλλος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τούτου τοῦ ρη-
τοῦ λέγει, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
Χριστὸς ὡς φύσει Θεὸς ὑπάρχων, ἐ-
ζωοποίησε τὸν ναὸν αὐτοῦ, ἦτοι τὸ
σῶμα αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ πεποίηκεν οὐχ
ὑπὲρ ἐκυτοῦ, ἀλλ' ἵνα εἰς πᾶσαν τὴν
ἀνθρωπίνην φύσιν διαδράμῃ τὸ ἐκ
τούτου ὄφελος, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ, ἐκ
δεξιῶν μου, καὶ ἐνώπιόν μου.

Εἰς τὸ ρητόν· « Ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς
σου Κύριε ὡς ἡμέρα ἢ ἐχθὲς, ἣτις διήλθε,
καὶ φυλακὴ ἐν νυκτί ». Ψαλμ. πθ', 4.

ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ .

« Λέγει δὲ ὅτι σμικρὰ τίς ἐστὶ καὶ
ἀλγεινὴ λίαν ἢ τῶν ἀνθρώπων ζωή·

ΑΝΘΙΜΟΥ .

Καὶ χίλια ἔτη ζήτη ὁ ἄνθρωπος,
αὕτη ἢ χιλιαστὴρ πικραβαλλομένη τῇ

σοὶ δὲ τῷ αἰδίῳ καὶ αἰώνιῳ καὶ ὁ
 τῶν χιλίων ἐτῶν ἀριθμὸς μιᾷ ἡμέρᾳ
 παρείκασται, μᾶλλον δὲ σμικρῶ
 μορίῳ νυκτός· φυλακὴν γὰρ νυκτε-
 ρινήν τὸ τεταρτημόριον ἐκάλεσε τῆς
 νυκτός.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ.

« Ἄλλο τι ἐν τούτοις δογματικῶς
 παιδευόμεθα, ὅτι τῷ ἐξ ἐπιστροφῆς
 πάλιν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀναλύσαντι,
 κὰν μυρίοι ὁ βίος καταστιχθῇ πλημ-
 μελήμασιν ὡς χιλίων ἐτῶν δοκεῖν εἶναι
 τῶν κακῶν τὸ ἄθροισμα, ἀντ' οὐδε-
 νόσ ἐστι τῷ Θεῷ ἐπιστρέφοντος· ὁ
 γὰρ θεῖος ὀφθαλμὸς τὸ ἐνεστὼς ἀεί-
 βλέπει, τὸ δὲ παρωχηκῶς οὐ λογί-
 ζεται ».

ΕΥΣΕΒΙΟΥ.

« Τὰ γὰρ χίλια ἔτη πρὸς δοξολο-
 γίαν μὲν οὐκ ἄξια τοῦ Θεοῦ· οὐδὲ
 γὰρ ἅπας ὁ αἰὼν εἰς ἀκαρὲς τι λελό-
 γισται παρ' αὐτῷ. Παρίστησι δὲ τὸν
 καθ' ὃν ἤνθησαν χρόνον ὡς ἐν ἡμέρᾳ
 γεγονότες τε καὶ φωτί· ἐπὶ χίλια
 γὰρ ἔτη μόνον ἢ ἐν τῷ τόπῳ λατρεία
 διήρκεσεν· ἀφ' οὗ γὰρ ἔκτισε τὸ ἱε-
 ρὸν Σολομῶν μέχρι τῆς ὑπὸ Βαβυλω-
 νίων πολιορκίας ἔτη συνάγεται υβ'.
 Ἐρημωθέντα δὲ τοῦτον Ἰησοῦς καὶ
 Ζωροβάβελ κατὰ τὸ δεῦτερον ἔτος
 Δαρείου τοῦ Περσῶν βασιλέως ἀνα-
 νεοῦσι τὸν οἶκον, ἀφ' οὗ πάλιν ἐπὶ τὸ
 ἰε' ἔτος Τιθερίου Καίσαρος ἔτη φμη'.

σῆ ἀιδιότητι Κύριε, ἔσται ὡς ἡμέρα
 μία, οὐ παρούσα καὶ ἐνεστῶσα, ἀλλ'
 ὡς ἡ ἐχθὲς, ἥτις διήλθεν ἢ μᾶλλον
 εἰπεῖν, ὡς φυλακὴ ἐν νυκτὶ, τῷ τῆς
 ὅσον τὸ τετράωρον τῆς νυκτός. Ὁ δὲ
 γε Νύσσης Γρηγόριός φησιν, ὅτι ἐὰν
 αἱ ἁμαρτίαι ἡμῶν ὦσιν ὡς ἁμαρτίαι
 χιλίων ἐτῶν, γενήσονται διὰ τῆς
 μετανοίας ὡς ἡ παρελθούσα ἡμέρα.
 Ὁ δὲ Εὐσέβιος καὶ ἄλλοι φασίν, ὅτι
 ἀπὸ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τοῦ
 Σολομῶντος, διέμεινεν ἡ Ἰουδαϊκὴ
 λατρεία ἐν Ἱερουσαλὴμ ἕως τῆς αἰχ-
 μαλωσίας Βαβυλώνας καὶ τῆς καθι-
 ρέσεως τοῦ ναοῦ ἔτη τετρακόσαι τριά-
 κοντα δύο. Ἀπὸ δὲ τῆς μστοικείας
 Βαβυλώνας ἕως τῆς σταυρώσεως τοῦ
 Χριστοῦ πεντακόσαι τεσσαράκοντα
 ὀκτώ. Ἀπὸ δὲ τότε ἕως τοῦ πολέμου
 Γίτου καὶ Οὐσπεσιανοῦ, τῶν καθε-
 λόντων τὸν ναόν, ὃν ἔκτισε Ζωροβά-
 βελ ἐπὶ Δαρείου βασιλέως Περσῶν,
 καὶ τὴν πόλιν, καὶ ἀπωλεσάντων τοῦς
 Ἰουδαίους ἔτη τεσσαράκοντα. Ταῦτα
 τὰ ἔτη ἐπέκεινα τῶν χιλίων ὄντα ση-
 μαίνει, ὅτι ἡ τῶν Ἑβραίων νομοθεσίαι
 ἐλογίσθη ὡς φυλακὴ ἐν νυκτὶ, ἥτοι
 ὡς τριτημόριον νυκτός, καταυγαζό-
 μενον τῆς νυκτὸς ἀπὸ τῆς διδασκα-
 λίας τῶν ἁγίων Προφητῶν, ὡς ἀπὸ
 λύχνου φάνοτος ἐν ἀμυδρῷ τόπῳ.
 Ταύτης δὲ τῆς νυκτός διελθούσης καὶ
 εἰς πέρας γενομένης, ἀνέτειλεν ὁ ἡ-
 λιος τῆς δικαιοσύνης Χριστός, καὶ ἐ-

Ἐμεινε δὲ μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Σωτῆ-πέφραυσεν ἡ φαιδρὰ καὶ πάμφωτος τῆς
 ρος ἐπιβουλὴν ἢ πόλιν ὡς ἐν χειμῶνι χριστιανικῆς πίστεως ἡμέρα.
 σαλεύουσα ἐν ἐτέροις μ'. μεθ' ἃ τε-
 λείως ἀπόλοντο κατὰ Τίτον καὶ Οὐε-
 σπεσιανὸν αὐτοκράτορας. Ταῦτα οὖν
 τὰ χίλια ἔτη, περὶ ὧν εἶπεν ὡς ἡ
 ἡμέρα ἢ χθὲς, ἥτις διήλθε· καὶ ὡς
 φυλακὴν δὲ νυκτερινὴν φησὶν αὐτὰ
 παρεληλυθέναι· λύχνος γὰρ ἦν ὁ Μω-
 σέως νόμος, ἐν νυκτὶ φαίνων αὐτοῖς,
 ὡς καὶ οἱ Προφῆται λύχνοι τινὲς καὶ
 ἀστέρων λόγον ἐπέχοντες, οὕτω τοῦ
 τῆς δικαιοσύνης ἡλίου τὴν οικεῖαν ἡ-
 μέραν καὶ μεσημβρίαν πᾶσι τοῖς ἔ-
 θνεσιν ἐπιλάμψαντος ».

Εἰς τὸ « Οἱ ἐχθροί μου τὴν ψυχὴν μου
 περιέσχον, τὸ στέαρ αὐτῶν συνέκλει-
 σαν ». ψαλμ. ις', ιο.

ΗΕΥΧΙΟΥ.

« Κυκλοῦσι γὰρ τὴν ψυχὴν ἡμῶν οἱ δαίμονες, καὶ θηρίων δίκην ἕκαστος προσλαμβάνει, παγιδεῦσαι βουλόμενος. Στέαρ δὲ τῶν δαιμόνων καὶ τροφὴ λιπαρὰ οἱ ἀμαρτάνοντες, οὗς ταῖς ἡδοναῖς ἀπολαύοντας, ὥστε μηκέτι διαφυγεῖν, συγκλείουσι. Ποίαν δὲ ὑπερηφανίαν; τὴν ἀποστασίαν τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀπιστίαν τοῦ μέλλοντος, τῆς κρίσεως τὴν ἀθέτησιν· ταῦτα γὰρ οἱ θέμενοι ἀμαρτεῖν τοὺς ἀπατωμένους προτρέπονται ».

ΑΝΘΙΜΟΥ.

« Ἐχθροὺς ἐνταῦθα νοητέον τοὺς πονηροὺς δαίμονας, τοὺς περικυκλοῦντας τὰς ψυχὰς ἡμῶν· στέαρ δὲ, ᾧ ἐνήδονται ὡς λιπαρᾷ τροφῇ, εἰσὶν οἱ ἀμαρτωλοί. Τούτους δὲ συγκλείουσι καὶ καθεύγουσιν ἐν ταῖς ἀπολαύσει τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, ἵνα μὴ ἀποδράσωσι τῶν χειρῶν αὐτῶν διὰ τῆς μετανοίας· πρὸς οὗς καὶ λαλοῦσιν ὑπερηφανίαν, ἀποπλανῶντες καὶ συνωθοῦντες τούτους εἰς τὴν ἀπὸ Θεοῦ ἀποστασίαν, καὶ εἰς τὸ μὴ πι-

ΑΝΩΝΥΜΟΥ .

« Στέαρ τὴν ἀφροσύνην καὶ εὐημερίαν λέγων φησὶν ἀποκέχρηται τῇ εὐημερίᾳ καὶ δυναστείᾳ, καὶ οὕτως εὐθαλεῖς εἰσι διὰ τὸν λιπασμὸν, ὡς μὴδὲ προσδοκᾶν αὐτοῖς ποτε τὴν εὐθυϊαν περιτραπήναι· τὸ γὰρ ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι συγκλεισμὸν εἶπεν ».

ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ .

« Τὸ στέαρ τινὲς εὐημερίαν καὶ εὐεξίαν ὠνόμασαν· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὴν εὐνοϊαν καὶ φιλαδελφίαν οὕτω καλεῖν. Τοῦτο ἢ τῶν ῥητῶν ἀκολουθία παραδηλοῖ· πᾶσαν γὰρ φυσικὴν ἀποκλείσαντες φησὶν εὐσπλαγγίαν, καὶ οὐδεμίαν χώραν τοῖς τῆς φιλάνθρωπίας λογισμοῖς δεδωκότες, φθέγγονται μὲν ὑψηλὰ, ἐνέδρας δὲ μοι παντοδαπὰς ἰστώσιν ».

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ .

« Στέαρ νοητὸν ἢ ἐκ τῆς κακίας ἐπισυμβαίνουσα τῷ ἡγεμονικῷ παχύτης ».

Ἐκ τῆς ἀντιπαράθεσως ταύτης βλέπει τις καθαρώτερον τὴν ἀξίαν τῆς ἐρμηνείας τοῦ Πατριάρχου. Αὕτη περιλαμβάνει, καὶ ὑφ' ἐν συνάπτει, καὶ μιᾷ φράσει κατακοσμεῖ ὅλας σχεδὸν τὰς ἐφ' ἐκάστου ῥητοῦ εἴτε ἱστορικὰς εἴτε τροπικὰς καὶ μυστικὰς ἐρμηνείας τῶν ἀρχαίων ἐξηγητῶν. Αὕτη ὁμοιάζει μὲν πῶς πρὸς μίαν Σειρᾶν, τὰς γνώμας τῶν Πατέρων ἐν ἀλληλουχίᾳ ἐκτιθεμένη, πολὺ δὲ διαφέρει πάλιν αὐτῆς, σύμμετρον ἕκτασιν ἐπὶ πάντων

στεύειν ὅτι ἐστὶ μέλλον αἰὼν καὶ κοινὴ κρίσις· τοιαῦτα γὰρ ὀλέθρια δόγματα ποιῶσιν αὐτοὺς ἐπιμένειν τῇ ἀμαρτίᾳ. Ἡ στέαρ ἐστὶν ἢ τῶν ἀμαρτωλῶν εὐρύχωρος καὶ ἀπολαυστικὴ ζωὴ, ἣν συγκλείουσι καὶ φυλάττουσι πεποιοῦτες ἐπ' αὐτῇ, ὡς ἐπὶ φρενίῳ ἀσφαλεῖ καὶ ἀμεταπτώτῳ. Ἡ στέαρ συνεκδοχικῶς λέγει τὴν εὐσπλαγγίαν· ἐν τῷ στέατι γὰρ τῷ περικαλύπτοντι τὴν καρδίαν γίνεται ὁ οἶκτος. Λέγει οὖν ὁ ψαλμὸς, ὅτι οἱ ἐχθροὶ τὸν κατὰ φύσιν οἶκτον συνέκλεισαν τῇ ἀπηνείᾳ καὶ ἰταμότητι, ἵνα μὴ δῶσι χώραν τῷ ἐλέει. Ἐἴτι στέαρ ἐστὶν ἢ ἐν τῷ ἡγεμονικῷ προστιβαζομένη παχύτης ἀπὸ τῆς ἐργασίας τοῦ κακοῦ, ἣν ἀσφαλῶς κατέχοντες οἱ ἀμαρτωλοὶ ἀσυνείδηται μένουσιν.

τηροῦσα, καὶ καλῶς συνημμένας τὰς γνώμας ὑποστρωννύουσα, καὶ μίαν πανταχοῦ χάριν καὶ σαφήνειαν φραστικοῦ πλουτοῦσα, καὶ ἐκ τούτου ἐν ὁμοιόμορφον καὶ κανονικὸν ὄλον ἀποτελοῦσα. Ἡ ἐρμηνεία αὕτη ἀπαλλάττει πολλάκις ἀπὸ πολλοῦ κόπου τὸν ἀναγνώστην, ἐν ὀλίγαις λέξεσι μόνον δηλοῦσα, ὅπως τὸ δεῖνα ῥητὸν ἐξεδέξαντο καὶ ἠρμήνευσαν οἱ Πατέρες. Οὕτω περὶ τοῦ ῥητοῦ « ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἤξει κτλ » ψαλμ. μθ', 3. λέγει ὁ Ἄνθιμος· « Καὶ ὁ μὲν Ἀθανάσιος καὶ Ὀριγένης καὶ Εὐσέβιος τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐνόησαν περὶ τῆς πρώτης τοῦ Χριστοῦ παρουσίας καὶ τῆς ἐν τῇ αἰσθητῇ Σιών ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ· ὁ δέ γε Θεοδώρητος καὶ Ἡσύχιος καὶ Δίδυμος ἐξειλήφασιν τοῦτο περὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας, ὅτι ἐλεύσεται ἀπὸ τῆς οὐρανῆς Σιών, κτλ ». Οὕτω καὶ εἰς ψαλμὸν νδ', 1. « Ὁ δέ γε Ἀθανάσιος καὶ Εὐσέβιος καὶ Ἡσύχιός φασιν τὴν προσευχὴν ταύτην ὡς ἀπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γενομένην ». Ὡσαύτως καὶ εἰς ψαλμ. ρθ', 3. « Τὸ δὲ ἐκ γαστρὸς πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησά σε λέγομεν κατὰ τὰς γνώμας τοῦ Θεοῦ Χρυσοστόμου καὶ Διδύμου καὶ Σεβήρου πατριάρχου Ἀντιοχείας καὶ ἄλλων ὅτι ὡσπερ ἐπὶ Θεοῦ λέγοντες χεῖρας, πόδας κτλ ».

Ἵσως δέ τινες τῶν περὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν ἰδίως ἀσχολουμένων θεωρήσουσιν ὡς ἐλλειπὲς τὸ παρὸν ὑπόμνημα, διότι εἰς τὴν κατ' ἔννοιαν μόνον ἐνδιατρίβει ἐξήγησιν, καὶ οὔτε φιλολογικὰς περὶ τοῦ ἱεροῦ κειμένους ἐπισκασίας ἔχει πολλὰς, οὔτε γραμματικὰς εἰς τὸ λεκτικὸν τῆς Γραφῆς παρατηρήσεις ἔχει ἀφθόνοους. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν λέγομεν ὅτι παντὸς διδακτικοῦ συγγράμματος ἡ ἐκτίμησις ἤρτηται πρὸ πάντων ἐκ τοῦ σκοποῦ, ὃν ὁ συγγραφεὺς ἐν τῷ συγγράφειν προέθετο, πρὸς ὃν πρέπει ἕκαστος ἵνα θεωρῇ καὶ κρίνῃ αὐτό. Εἰ μὲν τὸ σύγγραμμα συνάδει πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, θεωρεῖται καὶ ὡς καλὸν καὶ ἐπιτετευγμένον· εἰ

δὲ μὴ, ὅσα καὶ ἂν ἔχη πλεονεκτήματα, ἄχρηστον μένει πάντοτε καὶ ἀνωφελές πρὸς τὸν δι' ὃν ἐγρᾶφη σκοπὸν. Ἐὰν κατὰ ταῦτα θεωρήσωμεν καὶ τὴν ἐν χερσίν ἐρμηνείαν, εὐρήσομεν αὐτὴν ἐντελῶς συναδούσαν τῷ σκοπῷ καὶ προσφυστάτην. Ὁ σκοπὸς τοῦ συγγραφέως ἦν, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς προοιμίοις ἐδήλωσεν, ἵνα δι' ἐνὸς ἐξηγητικοῦ ἀπανθίσματος, ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τῶν ἀρχαίων Διδασκάλων συνηρμολογημένου, φωτίση καὶ διδάξη εἰς τὰ ἐπουράνια τῶν ψαλμῶν νοήματα οὐχὶ τινὰς μόνον φιλολόγους καὶ τῶν ἱερῶν Γραφῶν σπουδαστάς, ἀλλὰ πάντας τοὺς εὐσεβεῖς καὶ πόθῳ θεῖῳ μελετῶντας τὰ θεόπνευστα λόγια. Πρὸς τοῦτον δὲ τὸν σκοπὸν οὐδόλως ἤρμοζον οὔτε τῆς γραμματικῆς τέχνης πυκνὰ σχολιογραφήματα, οὔτε τῆς κριτικῆς φιλολογίας πολλαὶ λεπτομέρειαι. Ταῦτα πάντα καλὰ μὲν εἰσι καὶ ὠφέλιμα εἰς ἄνδρας λογίους καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος περὶ ταῦτα ἀσχολουμένους, βαρυντικά δὲ καὶ ὀχληρὰ εἰς τὸ πολὺ πλῆθος τῶν εὐσεβῶν, οἵτινες μηδεμίαν εἰς ταῦτα ἔχοντες ἔξιν, τοῦ νοήματος μόνον ἐπιποθοῦσι τὴν διασάφησιν, ἵνα καρπώσωνται ἀπ' αὐτῆς ψυχικὴν ὠφέλειαν. Πρόσθετες τούτοις ὅτι τὸ ὑπόμνημα τούτο ἐξέδωκεν ὁ Ἄνθιμος οὐχὶ ὡς πρωτότυπον, οὐδ' ὡς ἰδίᾳ τινὶ μεθόδῳ πεπονημένον, ἀλλ' ὡς ἀπάνθισμα μόνον καὶ παλαιότερων ἐρμηνευμάτων ἐπίτομον συλλογὴν· ὡς τοιοῦτον δὲ, καθαρὸς φέρει καὶ ἐναργεῖς τοὺς τύπους καὶ τὰ γνωρίσματα τῶν ὑπομνημάτων ἐκείνων, ἐξ ὧν ὑπάρχει ἠρατισμένον. Τὴν αὐτὴν καὶ ὁ συγγραφεὺς μεταχειρίζεται μέθοδον, οἷαν καὶ οἱ ἐξηγηταὶ ἐκείνοι· ὅθεν οὐδὲ πάμπαν ἐστερημένον ὑπάρχει τὸ πόνημα καὶ φιλολογικῶν σημειώσεων, ἀλλὰ κατὰ τὸ παράδειγμα καὶ τὴν μέθοδον τῶν θεοφόρων Πατέρων πῆ μὲν αἱ ἄλλαι ἐκδόσεις πρὸς τὴν τῶν Ὁ παραβάλλονται, πῆ δὲ ἐβραϊσμοὶ τινες ἐξηγοῦνται πανταχοῦ ἐντελές ὑπάρχει καὶ πάγκαλον ἀπεικόνισμα τῶν θεοσόφων ἐκείνων καὶ

ἀξιαγάστων ἑρμηνειῶν τῶν Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας.

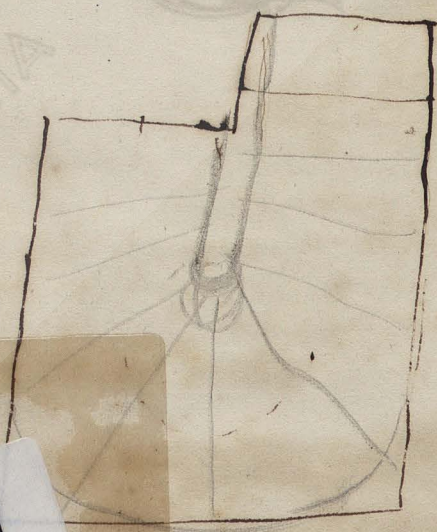
Τοιαύτη δὲ οὔσα ἡ ἑρμηνεία αὕτη, πλουσία μὲν καὶ ἀμφιλαφῆς τοῖς νοήμασι, εὐληπτος δὲ καὶ καθαρὰ τὴν φράσιν, καθίσταται ὠφελιμοτάτη εἰς πάσης τάξεως εὐσεβεῖς καὶ λογίους. Καὶ οἱ μὲν σοφοὶ καὶ πολυμαθεῖς θεολόγοι, διεξοδικωτέροις ἤδη ὑπομνήμασιν ἐντυχόντες, κάλλιστον ἔχουσι ἐνταῦθα καὶ συνοπτικὸν ἐγχειρίδιον, τὰ εἰς πλάτος ἄλλοτε φιλολογηθέντα ὑπομιμνήσκον. Οἱ δὲ ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου λόγου ἀδιαλείπτως ἀντλοῦντες ἱεροκήρυκες ἔχουσι καὶ ἐντεῦθεν ἀντλεῖν καὶ εἰς ὠφέλειαν τῶν πιστῶν ἐφαρμόζειν καὶ ἱστορικὰς καὶ ἠθικὰς καὶ ἀναγωγικὰς τῶν θεοπνεύστων ῥητῶν ἑρμηνείας. Οἱ δὲ τὴν ἔνθεον τοῦ Δαβὶδ ὑμνωδίαν διὰ παντὸς ἐν στόματι ἔχοντες καὶ ἀναγινώσκοντες ἱερεῖς, μονασταὶ καὶ λοιποὶ φιλόθεοι ἄνδρες, τὴν ἑρμηνείαν ταύτην διεξερχόμενοι πρόχειρον εὐρήσουσι καὶ τρανῆν τῶν ἀναγινωσκομένων τὴν διασάφην, καὶ ἐντεῦθεν εἰς μείζονα πτερωθῆσονται καὶ διακαέστερον πόθον τῆς γλυκερᾶς μελέτης τῶν θείων ἀσμάτων.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000021098

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ